

॥ અથ પંચદશમોઽધ્યાયઃ ॥

ગરુડર્જી મગવાનને પ્રશ્ન પૂછે છે કે, હે મગવાન્ ! ધર્માત્મા જન સ્વર્ગસ્થિતિનો ઉપભોગ લઈ શોષ (વાકી) રહેલા પુણ્યને યોગે ફરીથી ઉત્તમ કુલમાં જન્મ લે છે વગેરે મને કહું; પરંતુ તેઓની ઉત્પત્તિ તેઓની માતાના જઠરમાં શી રીતે થાય છે ? તે મને કહો ॥૧॥ કદાપિ પુણ્યવાન્ આત્માને મનુષ્યદેહની પ્રાપ્તિ થાય, તો તે પોતાના મનમાં શી રીતના વિચાર કરે છે ? તે પણ મને કહો, ॥૨॥ મગવાન્ કહે છે, હે ગરુડ ! તમે ઉત્તમ પ્રશ્ન પૂછ્યો, પરંતુ તે વિષય અતિ ગુપ્ત છે, આ વિષયનું જે જન શ્રવણ કરે, તેને

॥ અથ પંચદશમોઽધ્યાય ॥

ગરુડ ઉવાચઃ—

ધર્માત્મા સ્વર્ગર્તિ ભુક્ત્વા જાયતે વિમલે કુલે ॥ અતસ્તસ્ય સમુત્પત્તિં જનનીજઠરે વદ ॥૧॥
યથા વિચારં કુરુતે દેહેઽસ્મિન્સુકૃતી જનઃ ॥ તથાહં શ્રોતુમિચ્છામિ વદ મે કરુણાનિધે ! ॥૨॥
શ્રી મગવાનુવાચઃ—

સાધુ પુષ્ટં ત્વયા તાર્ક્ય ! પરં ગોષ્ઠં વદામિ તે ॥ યસ્ય વિજ્ઞાનમાત્રેણ સર્વજ્ઞત્વં પ્રજાયતે ॥૩॥
વધ્યામિ ચ શરીરસ્ય સ્વરૂપં પારમાર્થિકમ્ ॥ બ્રહ્માંડગુણસંપન્નં યોગિનાં ધારણાસ્પદમ્ ॥૪॥
ષટ્ચક્રચિત્તનં યસ્મિન્નયથા કુર્વતિ યોગિનઃ ॥ બ્રહ્મરંધ્રે ચિદાનંદરૂપધ્યાનં તથા શૃણુ ॥૫॥
સર્વજ્ઞતા પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૩॥ હે ગરુડ ! તમને શરીરનું વાસ્તવિક રૂપ કહી સંમળાવું હું, કે સકલ ગુણોથી સંપન્ન હતાં, યોગી જનોની ધારણાઓને આશ્રયભૂત છે; કારણ કે, યોગીઓ શરીરમાં જ પરમેશ્વર છે, એવી ધારણા કરે છે. ॥૪॥ ય રીતના શરીર માંહેના ષટ્ (છ) ચક્રોનું ચિત્તન કરીને, યોગીઓ પોતિકા બ્રહ્મરંધ્રને (મગજની અંદરના છિદ્રને) વિષે ચિદાનંદ રૂપ પરમેશ્વરનું જે ધ્યાન કરે છે, તે તમને કહું હું, તે સાંભળો. ॥૫॥

પુણ્યવાન મનુષ્ય उत्तम, પવિત્ર તથા શ્રીમાન-(ધનવાન) ના કુલમાં જન્મ લે છે, તો તેનાં પવિત્ર માબાપે જે નિયમ પાઠ-
 વાના છે તે કહ્યું હું. ॥૬॥ સ્ત્રીને ઋતુકાલ (રજસ્વલાપણું) પ્રાપ્ત થાય, ઇટલે તેણીનો ચાર દિવસ સુધી ત્યાગ કરવો; તે પૂર્વી
 રીતે કે ચાર દિવસ તો તેણીનું મુલ ધરાદરી નહિ જોવું, કારણ કે, જુદાં તો પતિના શરીરમાં પાપોત્પત્તિ થાય છે. ॥૭॥
 ચોથે દિવસે તેણી સચૈલ (લગાડાં સહિતવું) સ્નાન કરે, ત્યારે ધરકામ યોગ્ય શુદ્ધ થાય છે. સાત દિવસ થયા પછી તેણી
 દેવો તથા પિતરોના પૂજન બાબત યોગ્ય થાય છે. ॥૮॥ રજોદર્શન થયા પછી સાત દિવસની માંહે ગર્ભ ધરે, તો તે ગર્ભ શક્તિ-
 શુચીનાં શ્રીમતાં ગેહે જાયતે સુઘ્રતા યથા ॥ તથા વિધાન નિયમ તત્પિત્રોઃ કથયામિ તે ॥૬॥
 ઋતુકાલે તુ નારીણાં ત્યજેદ્દિનચતુષ્ઠયમ્ ॥ તાવન્નાલોપેદ્રકં પાપં વપુષિ સંભવેત્ ॥૭॥
 સ્નાત્વા સચૈલં સા નારી ચતુર્થઽહ્નિ શુશ્યતિ ॥ સપ્તાહાત્પિતૃદેવાનાં ભવેદ્યોગ્યા વ્રતાર્ચને ॥૮॥
 સપ્તાહમધ્યે યો ગર્ભઃ સ ભવેન્મલિનાયયઃ ॥ પ્રાયશઃ સંભવંત્યન્ન પુત્રાસ્ત્વષ્ટાહમધ્યતઃ ॥૯॥
 યુગ્માસુ પુત્રા જાયંતે સ્ત્રિયોઽયુગ્માસુ રાત્રિષુ ॥ પૂર્વસપ્તકમુત્સુજ્ય તસ્માદ્યુગ્માસુ સંવિશેત્ ॥૧૦॥
 ષોડશર્તુનિશાઃ સ્ત્રીણાં સામાન્યાઃ સમુદાહ્વાતાઃ ॥ યાવૈ ચતુર્દશી રાત્રિર્ગર્ભતિષ્ઠતિ તત્ર વૈ ॥૧૧॥
 ગુણભાગ્યનિધિઃ પુત્રસ્તદા જાયતે ધાર્મિકઃ ॥ સા નિશા પ્રાકૃતૈર્જીવૈર્ન લભ્યતે કદાચન ॥૧૨॥
 નાશય (પુત્રો) થાય છે. આઠ દિવસની માંહે ગર્ભ ધારણ કરે, તો તે ગર્ભ ઘણું કરીને પુત્ર થાય છે. ॥૧૧॥ યુગ્મ (બેકૌની)
 રાત્રીમાં ગર્ભ રહે, તો પુત્ર થાય છે, માટે પ્રથમ દિવસ ત્યાગ કરીને, પછી બેકૌવાળો રાત્રી-(આઠમી ઇ બેકૌ, અને
 સાતમી નવમી ઇ ઇકૌ) માં ગર્ભ ધારણ કરવો. ॥૧૦॥ ઋતુદર્શન થાય તે દિવસથી સોઠ રાત્રી સુધી ગર્ભ ધારણ કરવાનો કાલ
 તેમાં ચૌદમી રાત્રીને વિષે ગર્ભ ધારણ થાય તો ॥૧૧॥ તે ગુણ અને ભાગ્યનો નિધિ (દરીઓ) હઠાં મોટો ધાર્મિક થાય છે,
 ઇ ચૌદમી રાત્રી સામાન્ય મનુષ્યોને પ્રાપ્ત થતી નથી. ॥ ૧૨॥

પાંચમે દિવસે સ્ત્રીને મથુર (ગલયા) અન્નહું મોજન કરાવહું, તેમ છતાં કહવા, સારા, તીસા તથા ગરમ વગેરે વાધક પદાર્થો ઘણું કરીને સ્વાદા દેવા નહિ. ॥૧૩॥ ઇટલે તેથી સંતતિ (બાલકો) અતિ ઉત્તમ ઉત્પન્ન થાય છે, તે વાકત દૃષ્ટાંતઃ- જેમ કોઈ સ્વેતરને સારી રીતે તૈયાર કરીને, તેમાં વીજ વાવવાથી. સેફ્ટને ઉત્તમ ધાન્ય પાકવાનો લાભ થાય છે, તેમ સ્ત્રી પણ ગર્ભહું સ્વેતર છે એમ જાણહું, માટે તેણીનો સ્થિતિ જો સારી રીતની રાખે, તો તેણી થકી સારો પુત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૧૪॥ પુરુષ સ્ત્રીગમન કાલે તાંબૂલ ભક્ષણ કરહું, અંગે ચંદન લગાડહું તથા અનેક પ્રકારનાં પુષ્પો ધારણ કરવાં, શરીર શુદ્ધ હતાં, પહે- પંચમેઽહ્નિ નારીણાં કાર્ય મથુરમોજનમ્ ॥ કટુ ક્ષારં ચ તીક્ષ્ણં ચ ત્યાજ્યમુષ્ણં ચ દૂરતઃ ॥૧૩॥ તરક્ષેન્નમોષધીપાત્રં વીજં ચાપ્યમૃતાયિતમ્ ॥ તસ્મિન્નુસ્વા નરઃ સ્વામી સમ્યક્ ફલમવાપ્નુયાત્ ॥૧૪॥ તાંબૂલપુષ્પશ્રીઘંઘૈઃ સંયુક્તઃ શુચિવદ્ધમૃત્ ॥ ધર્મમાદાય મનસિ સુતલપં સંવિશેત્પુમાન્ ॥૧૫॥ નિષેકસમયે યાદહન્નરચિતવિકલ્પના ॥ તાદૃક્સ્વભાવસંભૂતિર્જશતિ કુક્ષિગઃ ॥૧૬॥ ચૈતન્યં વીજમૃતં હિ નિત્યં શુક્રેઽપ્યવસ્થિતમ્ ॥ કામશ્ચિતં ચ શુક્રંચ યદા હ્યેકલ્વમાપ્નુયાત્ ॥૧૭॥ તદા દ્રાવમવાપ્નોતિ યોષિદ્ગર્ભાશયે નરઃ ॥ શુક્રશોણિતસંયોગાત્પિહોત્પત્તિઃ પ્રજાયતે ॥૧૮॥ રેલાં વસો પણ શુદ્ધ દોવાં જોડે, તેમજ તે સમયે મનમાં ધર્મહું પણ ચિંતન કરહું. ॥૧૫॥ વીર્યપતન કાલે પુરુષ પોતાના મનમાં જહું ચિંતન કરે તેવા સ્વભાવનો ગર્ભ સ્ત્રીના ઉદરમાં પ્રવિષ્ટ (પ્રવેશિત) થાય છે, ॥૧૬॥ વીજશ્રુત ચૈતન્ય નિરંતર વીર્યમાં છે. પરંતુ જે વસતે કામ, ચિત્ત તથા વીર્યની એકતા થાય છે, ॥૧૭॥ તે વસત ગર્ભરૂપ મનુષ્ય સ્ત્રીના ગર્ભાશયમાં પડે છે. પછી શુક્ર (નરવીર્ય) તથા શોણિત- (સ્ત્રીરક્ત) નો સંયોગ (મિશ્રણ) થાય, ઇટલે તે થકી પિંડોત્પત્તિ થાય છે. ॥૧૮॥

ए रहेला गर्भं तु पुंसवनादि (शास्त्रमां कहेली गर्भने लगाती क्रिया) करे, तो ते अति आनंद आपनार तथा पुण्यवान्
 थाय छे. ॥१९॥ जे पुरुष गुणवान् उत्पन्न थवाना हाथ, तेना जन्मकाले सकल ग्रहो उच्चस्थाने होय छे, तथा तेना जन्मकाले
 ब्राह्मणोने बहु द्रव्य प्राप्त थाय छे. ॥२०॥ ए पुरुष विद्या तथा विनयशी संपन्न छतां, पोताना पिताने बेर मोटा थाय छे,
 तथा सत्समागमने लीये सकल वेदोमां पारंगत (माहितगार) थाय छे. ॥२१॥ अने ए तारुण्यावस्थामां दिव्य स्त्रीओनो उपभोग
 लेनारो यहने. दानवान तथा धनवान् थाय छे, ए सबळ उत्तमपुण्, पूर्वभवना तप, तीर्थ तथा महत्पुण्या फलोदयशकी प्राप्त
 परमानंददः पुत्रो भवेद्गर्भतः कृती ॥ भवति तस्य निखिलाः क्रियाः पुंसवनादिकाः ॥१९॥
 जन्मप्राप्नोति पुण्यात्मा ग्रहेष्वगतेषु च ॥ तज्जन्मसमये विप्राः प्राप्नुवन्ति धनं बहु ॥२०॥
 विद्याविनयसंज्ञो वर्धते पितृवैश्वनि ॥ सतां संगेन स भवेत्सर्वांगमविशारदः ॥२१॥
 दिव्यांगनादिभोक्ता स्यात्तारुण्ये दानवान् धनी ॥ पूर्वे कृततपस्तीर्थमहापुण्यफलोदयात् ॥२२॥
 ततश्च यतते नित्यमात्मानात्मविचारणे ॥ अध्यारोपापवादाभ्यां कुरुते ब्रह्मचिंतनम् ॥२३॥
 अस्यासंगावबोधाय ब्रह्मणोऽन्वयकारिणः ॥ क्षित्याद्यानात्मवर्गस्य गुणास्ते कथयाम्यहम् ॥२४॥
 क्षितिर्वारि हविर्भोक्ता वायुराकाश एव च ॥ स्थूलभूता इमे प्रोक्ताः पिंडोऽयं पंचभौतिकः ॥२५॥
 थाय छे. ॥२२॥ पछी ते आत्मा अनात्मना (आत्म तथा जीव विषेना विचारनां) चितन बाबत निरंतर यत्न करे छे, एवं चितन
 जाण्या पछी अध्यारोपापवाद करीने (शास्त्रो भणीने), ब्रह्मचितन (उपासना माटे प्रथम सगुण अने उपासना दृढ थया पछी
 वृणनो त्याग करवातुं) करे छे, ॥२३॥ भगवान् गरुडने कहे छे: हे गरुड ! सकल वस्तुमां व्यापी रहेनाश ब्रह्मना ज्ञानना
 अर्थ, आरमायकी जुदाइवाला पृथ्व्यादि पदार्थोतुं ज्ञान तमने कहुं छुं, ॥२४॥ पृथ्वी, जल, तेज, वायु अने आकाशने स्थूल भूतो
 कहे छे, ए एकत्र थइने पिंडनी उत्पत्ति थाय छे, तेने पंचभौतिक शरीर कहे छे. ॥२५॥

ए शरीरमां त्वचा, अस्थि, नाडी, केश अने मांस ए सर्व पृथ्वीने कगता जाणवा. ॥२६॥ काळ, मूत्र, वीर्य, मज्जा तथा रक्त ए पांच जलना गुण जाणवा, हे गरुड ! हवे तमने तेजना गुण कहूं छुं ते सांभळो. ॥२७॥ क्षुधा, तृप्ता, आळस्य, निद्रा अने कर्ति ए पांच गुण तेजना छे, एवुं मोटा योगीओए कहेछे छे. ॥२८॥ आकुंचन, धावन, चलन, लंघन, प्रसारण अने चेष्टित ए पांच गुण वायुना जाणवा. ॥२९॥ घोष, चिता, शून्यत्व, मोह अने संशय ए आकाशना गुण जाणवा. ॥३०॥ मन, त्वगस्थिनाड्यो रोमाणि मांसं चैव खगेश्वर ॥ एते पंचगुणा भूमेर्मया ते परिकीर्तिताः ॥३१॥ लाला मूत्रं तथाशुक्रं मज्जा रुक्तं च पंचमम् ॥ अपां पंच गुणाः प्रोक्तास्तेजसोऽपि निशामय ॥३२॥ क्षुधा तृप्ता तथा लस्यं निद्रा कांतिस्तथैव च ॥ तेजः पंचगुणं तार्क्ष्यः प्रोक्तं सर्वत्र योगिभिः ॥३३॥ आकुंचनं धावनं च लंघनं च प्रसामणम् ॥ चेष्टितम् चेति पंचैव गुणाः वायोः प्रकीर्तिताः ॥३४॥ घोषश्चिता च शून्यत्वं मोहश्चिता च संशयः ॥ आकाशस्य गुणाः पंच ज्ञातव्याते प्रयन्ततः ॥३५॥ मनोबुद्धिरहंकारश्चितं चेति चतुष्टयम् ॥ अंतःकरणमुद्दिष्टं पूर्वकर्माधिवासितम् ॥३६॥ श्रोत्रं त्वक्चक्षुषी जिह्वा घ्राणं ज्ञानेन्द्रियाणि च ॥ वाक्पाणिपादपायूपस्थानि कर्मेन्द्रियाणि च ॥३७॥ दिग्वावार्तार्कप्रचेतोश्चिह्नहीदोपेन्द्रमित्रकाः ॥ ज्ञानकर्मेन्द्रियाणां च देवताः परिकीर्तिताः ॥३८॥ बुद्धि, चित्त अने अहंकार ए चारे अंतःकरणना धर्म छे, अंतःकरण पूर्वकर्माना संस्कारोयी युक्त छे. ॥३९॥ श्रोत्र, त्वक्, नेत्र, जिह्वा अने घ्राण (नाक) ए पांच ज्ञानेन्द्रियो छे, वाक्, पाणि, पाद (पग), गुदाद्वार तथा उपस्थ ए पांच कर्मेन्द्रियो छे. ॥४०॥ दिक्, वात, अर्क, प्रचेता, अग्नि, अग्नि, इंद्र, उपेन्द्र तथा मित्र ए सर्वे ज्ञानेन्द्रियो तथा कर्मेन्द्रियोना आविष्टाता देवो छे. ॥४१॥

इडा, पिण्डला सुषुम्ना, गांधारी, गजजिह्वा, पुष्पा, यशस्विनी, ॥ ३४॥ अलंबुष, कुहू तथा शंखिनी ए शरीर माहेनी मुख्य
 दश नाडीओ छे. ॥ ३५॥ प्राण, अपान, उदान, समान तथा व्यान एवा पांच प्राणवायु छतां नाग, कूर्म, कृकल, देवदत्त अने
 धनंजय ए तेमनी अनुक्रमे संज्ञाओ जाणवी. ॥ ३६॥ हवे तेमना स्थान कहुंछुं, हृदयमां प्राण, गुदामां अपान नाभिमां समान,
 कंठमां उदान तथा आखा शरीरमां व्यान जाणवो. ॥ ३७॥ जे स्थानेयी ओटकार ऊठे छे, ते स्थानमां रहेनारा वायुने नाग
 कहे छे, उन्मीलन- (विकास) नां स्थानमां रहेनारा वायुने कूर्म एवी संज्ञा जाणवी, क्षुत्बोध (भूख लग्यानी खबर) करनारा
 इडा च पिण्डला चैव सुषुम्नारया तृतीयका ॥ गांधारी गजजिह्वा च पूष्पा चैव यशस्विनी ॥ ३४॥
 अलंबुषा कुहूश्चापि शंखिनी दशमो तथा ॥ पिंडमध्यस्थिता ह्येताः प्रधाना दश नाडिकाः ॥ ३५॥
 प्राणोऽपानः समानारय उदानो व्यान एव च ॥ नागः कूर्मश्च कृकलो देवदत्तो धनंजयः ॥ ३६॥
 हृदि प्राणो गुदेऽपानः समानो नाभिमंडले ॥ उदानः कंठदेशे स्याद्व्यानः सर्वशरीरगः ॥ ३७॥
 उद्गारे नाग आरयातः कूर्म उन्मीलने रमृतः ॥ कृकलः क्षुत्करो ज्ञेयो देवदत्तो विजृम्भणे ॥ ३८॥
 न जहाति मृतं वापि सर्वव्यापि धनंजयः ॥ कवलैर्भुक्तमन्नं हि पुष्टिदं सर्वदेहिनाम् ॥ ३९॥
 नयते व्यानको वायुः साशंशं सर्वनाडिषु ॥ आहारो भुक्तमात्रो हि वायुना क्रियते द्विधा ॥ ४०॥
 वायुर्न नाम कृकल जाणुं, वयासुं लावनारा वायुने देवदत्त कहे छे. ॥ ३४॥ सकल शरीरमां व्यापी रहेनारो धनंजय वायु
 सुआ पछी पण शरीरनो त्याग करतो नथी, मनुष्य जेटछं अन्नोदक खाय छे तथा पीए छे तेनोरस बनावीने, ए धनंजय वायु
 शरीरना सधला भागोमां पहुँचाड्या छतां, पुष्ट करे छे. ॥ ३९॥ व्यान नामनो वायु सकल शरीरमां व्याप्त छतां भक्षण करेला
 अन्ननो रस शरीरमांनी सकल नाडीओमां पहुँचाडे छे. हवे रसप्रवेदनो प्रकार कहुंछुं, जेटलो आहार करवामां आ॥वे छे,
 तेना वायुने योगे बे भाग थाय छे. ॥ ४०॥

તેનો શુદ્ધારમાં પ્રવેશ થઈને, જાલ અને અજ્ઞાના બે માળ જુદા થાય છે, તે એમ કે, અગ્નિની ઉપર જાલ, અને જાલની ઉપર અન્ન હોય છે. ॥૪૧॥ અગ્નિના નીચે પ્રાણરૂપી વાયુ સ્થિતિ કરીને એ અગ્નિને પ્રદિપ્ત ફરે છે, પછી તેને યોગે રસ તથા મલહું પૃથક્કરણ થાય છે ॥૪૨॥ પછી વ્યાનરૂપી વાયુ રસને નીચે કરે છે, અને પૃથક્ થઈને મલ વારદારોએ નક્કીને શરીરથકી છૂટો પડે છે. ॥૪૩॥ હવે એ મલરથાનો કહું છું, વર્ણ, અક્ષિ નાસિકા, જિહ્વા, દંત, નાભિ, નલ, શુદ્, શુહ, શિર, શરીર તથા કેશ એ સર્વ શરીર માંહેનો મલ ત્યાગ કરવાનાં સ્થાન જાણવાં. ॥૪૪॥ એ રીતનાં સર્વ વાયુ પરમેશ્વરની જ સત્તાથી પોતપોતિકા સંપ્રવિશ્ય શુદ્ધે સમ્યક્પૃથગ્નં પૃથગ્જલમ્ ॥ઊર્ધ્વમેર્જતં કૃત્વા કૃત્વાન્નં ચ જલોપરિ ॥૪૧॥

અરનેશ્વાયઃ સ્વયં પ્રાણઃ સ્થિત્વાગ્નિ ધમતે શનૈઃ ॥ વાયુના ધ્માયમાનો ઽગ્નિઃ પૃથક્કિદું પૃથગ્સમ્ ॥૪૨॥ કુરુતે વ્યાનકો વાયુર્વિધ્વસંપ્રાપયેદ્દસમ્ ॥ દ્વાર્દ્વાદશભિમિન્નં કિદું દેહાદ્બહિઃ સ્વેત્ ॥૪૩॥ કર્ણાક્ષિનાસિકા જિહ્વા દંતા નાભિર્નલા શુદ્ધમ્ ॥ શુહાં શિરા વપુર્લોમ મલસ્થાનાનિ ચક્ષતે ॥૪૪॥ एवं सर्वे प्रवर्तते स्वस्वकर्मणि वायवः ॥ उपलभ्यात्मनः सत्तां सूर्यालोकं यथा जनाः ॥૪૫॥ इदानीं नरदेहस्य शृणु रूपद्वयं स्वग ! ॥ व्यावहारिकमेकं च द्वितीयं पारमार्થિકम् ॥૪૬॥

તિસઃ કોટયોર્ધ્વોઽપી ચ રોમાણિ વ્યાવહારિકે ॥ સપ્તલક્ષાણિ કેશાઃ સ્યુર્નલા પ્રાક્તાસ્તુ વિશતિઃ ॥૪૭॥

કામ વાવત તત્પર હતાં પ્રવૃત્તિ થાય છે, તે વાવત દૃષ્ટાંત-જેમ સર્વે જન સ્વર્ચના પ્રકાશથી જ ચુક્ત છતાં, સર્વ પ્રકારનાં ચક્ષનવલન કરે છે, તેમ. ॥૪૫॥ મગધાન્ કહે છે, હે ગરુડ ! હવે તમને ન દેહનાં બે રૂપ વ્યવહાર સારુ ઉપયોગી છે, માટે તેને વ્યવહારિક કહે છે; તથા બીજું રૂપ સ્વરૂપ છે, માટે તેને પારમાર્થિક કહે છે. ॥૪૬॥ વ્યવહારિક શરીરપર સાડા ત્રણ કરોડ રોમ, સાત લાચ કેશ તથા વીસ નલ છે. ॥૪૭॥

વચીસ દાંત છે, રુધિર સો તોલા અને માંસ ફજાર તોલા છે, એ સામાન્ય લક્ષણ જાણવું ॥૪૮॥ દશ તોલા મેદ, સીતેર તોલા િત્વચા, ચાર તોલા મહજા અને ત્રણ તોલા મહારક (પ્રાણના આશ્રયવહે રહેનારં રક) છે ॥૪૯॥ બે કુદવ (પાશેર) શુક્ર (વીર્ય) અને એક પાશેર શોણિત (આનો ઉત્પત્તિ સ્ત્રીના ઋતુચક્રી) છે, શરીરમાં ત્રણસે સાઠ હાહડાં છે. ॥૫૦॥ શરીરમાં નાની મોટી કોટયાવધિ નાહિયો (નસો) છે, દેહમાં પચાસ તોલા પિત્ત તથા, પચીસ તોલા શ્લેષ્મ છે. ॥૫૧॥ મુત્ર તના વિષ્ટાની ઉત્પત્તિ નિરંતર છે, તેથી તેનું પરિમાણ નથી, એ રીતનો સકલ સમુદાય મલીને, વ્યવહારિક શરીર કહેવાય દ્વાત્રિશદશનાઃ પ્રોક્તાઃ સામાન્યાદિનતામુત ! ॥ માંસં પલસહસં તુ રક્તં પલશતં સ્મૃતમ્ ॥૪૮॥ પલાનિ દશ મેદસ્તુ ત્વપલાનિ ચ સપતિઃ ॥ પલદ્વાદશકં મહા મહારક્તં પલત્રયમ્ ॥૪૯॥ શુક્રં દ્વિકુદવં જ્વેયં કુદવં શોણિતં સ્મૃતમ્ ॥ ષટ્તુત્તરં ચ ત્રિશતમશ્વનાં દેહે પ્રકીર્તિતમ્ ॥૫૦॥ નાહ્યઃ સ્થૂલાશ્ચ સૂક્ષ્માશ્ચ કોટિશઃ પરિકીર્તિતાઃ ॥ પિત્તપલાનિ પંચાશતદવે શ્લેષ્મણસ્તળા ॥૫૧॥ સતતં જાયમાનં તુ વિષ્મૃતં ચાપ્રમાણતઃ ॥ એતદ્ગુપ્તમાયુક્તં શરીરં વ્યાવહારિકમ્ ॥૫૨॥ યુવનાનિ ચ સર્વાણિ પર્વતદ્વીપસાગરાઃ ॥ આદિત્યાચાઃ બ્રહ્માઃ સંતિ શરીરે પારમાર્થિકે ॥૫૩॥ પારમાર્થિકદેહે હિ ષટ્ત્વચક્રાણિ ભવંતિચ ॥ બ્રહ્માંડે યે ગુણાઃ પ્રોક્તાસ્તઽધ્યાસ્મિન્નેવ સંસ્થિતાઃ ॥૫૪॥ તાનહં તે પ્રવક્ષ્યામિ યોગિનાં ધારણાસ્પદાન્ ॥ યેષાં ભાવનયા જંતુર્ભવેઙ્ગૈરાજરૂપમાક્ ॥૫૫॥ છે, એ સંપ્રદાય છે, ॥૫૨॥ જે પારમાર્થિક શરીર કહું છે, તેમાં સકલ યુવનો, પર્વતો, દ્વીપો, સમુદ્રો તથા આદિત્યાદિ ગ્રહો ત્રણે સર્વે નિવાસ કરે છે. ॥૫૩॥ એ પારમાર્થિક શરીરમાં છ ચક્ર છે, સકલ ગુણયુક્ત બ્રહ્માંડ પણ શરીરમાં જ વાસ કરે છે. ॥૫૪॥ યગવાન કહે છે, તે ગુણ હું તમને કહું છું, એ બ્રહ્માંડ યોગીજનોની ધારણાને આશ્રયપ્રત છે, એ ગુણની ભાવના કરે, એટલે જીવો વૈરાટરૂપનું સેવન કરનારા સહજ થાય છે. ॥૫૫॥

पगनी नीचे तल नामतुं पाताल के, जे सप्त पातालमांतुं गणाय छे, ते जाणवुं उपरनी तरफ वितल जाणवुं, हीं चणमां सुतल जाणवुं, जांघोमां महातल जाणवुं. ॥५६॥ जांघोना मूलमां तलातल जाणवुं, कटी—(कम्मर) मां पाताल जाणवु. ए थमाणे सात लोफनी पण स्थिति जाणवी. ॥७॥ नाभिने विषे भूदर्थेक जाणवां, तेनी उपर भुवर्लोक जाणवो, हृदयमां स्वर्गलोक जाणवो, कंठप्रदेशमां महर्लोक जाणवो. ॥५८॥ मुख प्रदेशमां जनलोक जाणवो, ललाट प्रदेशमां तपलोक जाणवो. ब्रह्मरंध्रमां सत्यलोक तथा चौद भुवनो जाणवां, ॥५९॥ हृदयमां ना कमलना त्रिकोणपर मेरु जाणवा, तेनी नीचे मंदर पर्वत पादाधस्तातल जेयं पादोर्ध्व वितलं तथा ॥ जानुनोः सुतलं विच्छि सक्थिदेशे महातलम् ॥५६॥ तलातलं सक्थिमूलं गुह्यदेशे रसातलम् ॥ पातालं कटिसंस्थं च सप्त लोकाः प्रकीर्तिताः ॥५७॥ भूर्लोकं नाभिमध्ये तु भुवर्लोकं तदूर्ध्वके ॥ सल्लोकं हृदये विद्यात्कंठदेशे महस्तथा ॥५८॥ जनकोकं वक्त्रदेशे तपोलोकं ललाटके ॥ सत्यलोकं ब्रह्मरंध्रे भुवनानि चतुर्दश ॥५९॥ त्रिकोणे संस्थितो मेरुधः कोणे च मंदरः ॥ दक्षकोणे च कैलासो वामकोणे हिमाचलः ॥६०॥ निषधश्चोर्वरेखायां दक्षायां गंधमादनः ॥ रमणो वामरेखायां सप्तैते कुलपर्वताः ॥६१॥ अस्थिरस्थाने भवेज्जंबुःशको मज्जासु संस्थितः ॥ कुशद्वीपः स्थितो मांसे क्रौंचद्वीपः सिरासु च ॥६२॥ जाणवो, दक्षिण (जमणे पास) कैलास जाणवो तथा डावे वीण हिमालय जाणवो. ॥६०॥ उपरनी रेखापर निषध नामनो पर्वत जाणवो, जमणी रेखापर गंधमादन पर्वत जाणवो, रमण पर्वत डावी रेखापर जाणवो, ए प्रकारे सात कुल पर्वत जाणवा. ॥६१॥ अस्थिर स्थाने जंबुद्वीप जाणवो, मज्जाने विषे शाक नामनो द्वीप जाणवो, मांसने विषे कुशद्वीप जाणवो, सिराधने विषे क्रौंच नामनो द्वीप जाणवो. ॥६२॥

त्वचाने विषे शाहलकी नामनो द्वीप जाणवो, सकल रोमोना समुदायने विषे गोमेद नामनो द्वीप जाणवो, नखने विषे
 पुष्कर द्वीप जाणवो, हवे समुद्र व्यवस्था कहुं छुं. ॥६३॥ मृन्ने विषे क्षार समुद्र जाणवो, क्षीर-(दूध, पाणी, परसेवो) ने
 विषे क्षीर समुद्र जाणवो, श्लेष्म (मगझतुं क्षरण) ने विषे सुरा (दार) समुद्र जाणवो, मज्जाने विषे घृत-(घी) समुद्र
 जाणवो. ॥६४॥ शरीरमांनो रस ए समुद्र जाणवो, शोणित (रधिर) ए दधि (दही) समुद्र जाणवो, गळामां जे लंबिका
 नामनी नाडी छे ते ठेकाणे शुद्धोदक नामनो समुद्र जाणवो. ॥६५॥ विंदुचक्रपर स्वर्य वास करे छे, ब्रह्मरंध्रे चंद्र वास करे छे,
 त्वचायां शाल्यालींक्षीपो गोमेदो रोमसंचये ॥ नखस्थं पुष्करं विद्यात्सागरास्तदनंतरम् ॥६३॥
 क्षारोदो हि भवेन्मृन्ने क्षीरे क्षीरोदसागरः ॥ सुरोदधिः श्लेष्मसंस्थो मज्जायां घृतसागरः ॥६४॥
 रसोदधि रसे विद्याच्छोणिते दधिसागरः ॥ स्वादूदो लंबिकास्थाने जानीयाद्विनामुत ॥६५॥
 नादचक्रे स्थितः सूर्या विंदुचक्रे च चन्द्रमा ॥ लोचनस्य कुजो ज्ञेयो हृदये ज्ञः प्रकीर्तितः ॥६६॥
 विष्णुस्थाने गुरुं विद्याच्छुके शुक्रो व्यवस्थितः ॥ नाभिस्थाने स्थितो मंदो मुखे राहुः प्रकीर्तितः ॥६७॥
 वायुस्थाने स्थितः केतुः शरीरे ग्रहमंडलम् ॥ एवं सर्वस्वरूपेण चित्तयेदात्मनस्तनुम् ॥६८॥
 नेत्ररंध्रे मंगल वास करे छे, हृदयमां बुध वास करे छे. ॥६६॥ नाभि प्रदेशमांहेना मणिपूरक नामना चक्रपर बृहस्पति जाणवा,
 वीर्यने विषो शुक्र जाणवा, नाभिस्थाने शनि वास करे छे, मुख प्रदेशमांहेमां राहु वास करे छे, ॥६७॥ वायुना स्थानने विषे केतु
 वास करे छे; ए रीते सकल ग्रहमंडल शरीरमां जाणवुं, अने ए रीते सबळा शरीरने आत्मस्वरूपयी चित्तववुं. ॥६८॥ प्रात-
 काले निरंतर पञ्चासनयी वेसीने, पट् चक्रोनुं चित्तन अजपाजपमां जाणवुं. ॥६९॥

अजपा नामनी गायत्री ऋषिओ ने मोक्ष आपनारी जाणवी. मात्र ए गायत्रीनां संकल्पथी मनुष्य सकल पापों यकी मुक्त थाय छे. ॥७०॥ भगवान् कहे छे: हे गरुड ! तमने अजपा नामनी गायत्रीनो अनुक्रम कहूं छूं, के जे नित्य करे, तो मनुष्य पोताना जीवभावनो त्याग करे छे. ॥७१॥ मनुष्यशरीरने विषे मूलाधार, स्वाधिष्ठान, मणिपुरक, अनाहत, विशुद्धचारव्य तथा आज्ञा एवां छ चक्रो छे. ॥७२॥ मूलाधार, किंगदेश, नाभि, हृदय, कंठ, भ्रुकुटिनो मध्यभाग, ब्रह्मरंध्र ए स्थानोए, चक्रोनुं सदा प्रभातसमये ब्रह्मपद्ममासनः स्थितः ॥ षट्चक्रचित्तनं कुर्याद्यथोक्तमजपाक्रमम् ॥६९॥ अजपा नाम गायत्री मुनीनां मोक्षदायिनी ॥ अस्याः संकल्पमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥७०॥ शृणु तोर्ध्व ! प्रवक्ष्येऽहमजपाक्रमम् ॥ यं कृत्वा सर्वदा जीवो जीवभावं विमुंचति ॥७१॥ मूलाधारः स्वाधिशानं मणिपूरकमेव च ॥ अनाहतं विशुद्धचारव्यमाज्ञाषट्चक्रमुच्यते ॥७२॥ मूलाधारे लिंगदेशे नाभ्यां हृदि च कंठगे ॥ भ्रुवोर्मध्ये ब्रह्मरन्ध्रे क्रमाच्चक्राणि चिंतयेत् ॥७३॥ आधारं तु चतुर्दलानलसमं वासांतवर्णाश्रयं ॥ स्वाधिशानमपि प्रभाक्रमसमं बालांतषट्पञ्चकम् ॥७४॥ रक्ताभं मणिपूरकं दशदलं डाद्यं फकरांतकं ॥ पञ्चैर्द्वाद्दशाभित्वनाहतपुरं हैमं कठांतावृतम् ॥७४॥ अनुक्रमे चित्तन करवुं, ॥७३॥ आधारचक्र चतुर्दल (चार पांखडियोवाळं) छतां, अग्नि समान तेजस्वी स्वाधिष्ठान चक्र छे, पांखडियोवाळं छतां द्वयं समान तेजस्वी छे, मणिपुर चक्र दश पांखडियोवाळं छतां, तेनी छेवटे ड थी फ सुधीना दश अक्षर छे ए चक्रनो रंग रक्त प्रमाणे छे, अनाहत चक्र चार पांखडियोवाळं छे, ए चक्र सुवर्ण समान तेजस्वी छतां, क थी ठ सुधीना बार अक्षरोथी युक्त छे. ॥७४॥

વિશુદ્ધચક્ર સોલ સ્વરોવાહુલં છતાં પાંચાદિયોવાહુલં છે, એનું તેજ ચંદ્રસમાન સ્વચ્છ છે, એના ઉપર બે પાંચાદિયોવાહુલં એક કમલ છે, તેનું તેજ આરાલ છતાં, હંસ એવા બે અક્ષરોથી યુક્ત છે, તેની ઉપર સહસ્રદલાત્મક એક કમલ છે, એ કમલમાં સત્ય આનંદમય છતાં, શાશ્વત એવું શિવરૂપ તેજ છે. ॥૭૫॥ એ સકલ ચક્રોમાં ગણેશ, બ્રહ્મદેવ, વિઠ્ઠુ, જીવ, શિવ, ગુરુ તથા બ્રહ્મ-દેવનું અનુક્રમે ચિંતન કરાવું. ॥૭૬॥ પ્રત્યેક દિવસે શ્વાસોચ્છવાસની આદૃષ્ટિ એકવીસ હજાર હસેં વચ્ચત થાય છે, એવું જ્ઞાની

પત્રૈઃ સસ્વરપોદરૈઃ શશધરજ્યોતિર્વિશુદ્ધાંબુજં હંસેત્યક્ષયુગ્મકં દ્વયદલં રક્તામમાત્રાંબુજમ્ ॥

તસમાદૂર્વગતં પ્રભાસિતમિદં પદ્મં સહસ્રચ્છદં સત્યાનન્દમયં સદાશિવમયં જ્યોતિર્મયં શાશ્વતમ્ ॥૭૫॥ ગણેશં ચ વિધિ વિષ્ણું શિવં જીવં ગુરં તતઃ ॥ વ્યાપકં ચ પરં બ્રહ્મ ક્રમાચ્ચક્રેષુ ચિંતયેત્ ॥૭૬॥

એકવિંશત્સહસ્રાણિ ષટ્શતાન્યધિકાનિ ચ ॥ અહોરાત્રેણ શ્વાસરૂપ ગતિઃ સૂક્ષ્મા સ્મૃતા હૃદયૈઃ ॥૭૭॥ હકારેણ બહિર્યતિ સકારેણ વિશેતુનઃ ॥ હંસો હંસેતિ મંત્રેણ જીવો જપતિ નત્વતઃ ॥૭૮॥

ષટ્શતં ગણનાથાય ષટ્સહસ્રં તુ વેધસે ॥ ષટ્સહસ્રં ચ હરયે ષટ્સહસ્રં હરણ ચ ॥૭૯॥

જીવાત્મને સહસ્રં ચ સહસ્રં ગુરવે તથા ॥ ચિદાત્મને સહસ્રં ચ જપસંખ્યાં નિવેદયેત્ ॥૮૦॥

एतांश्चકृत्तान्ब्रह्म मयूखान्मुनयोऽमरात् ॥ सत्संप्रदायवेत्तारश्चितयंत्यारुणादयः ॥૮૧॥

પુરુષો એ કહેહું છે ॥૭૭॥ શ્વાસ હકાર વર્ણ રૂપે નીકળે છે અને સકાર વર્ણ રૂપે શરીરમાં પાછો વેસે છે, એ પ્રકારનાં શ્વાસ વ્યાયામથી જીવ હંસ હંસ એ મંત્રનો જપ કરે છે. ॥૭૮॥ એ રીતનો એકંદર જપને પેટે ગણપતિને, છ હજાર બ્રહ્મદેવને, છ હજાર વિઠ્ઠુને તથા ષટલા જ શિવને ॥૭૯॥ એક હજાર જીવને, એક હજાર ગુરુને તથા હજાર ચિદાત્માને, એ રીતે ઉપ-સંલ્યા જાળવી. ॥૮૦॥ એ સકલ બ્રહ્મનો અંબ છે; માટે સત્સંપ્રદાયથી એ દેવોનું વિદ્વાન્ પુરુષો એ ચિંતન કરાવું. ॥૮૧॥

शुक्रादि ऋषिभ्यो पण पोतपोतामा शिष्यो ने एवा प्रकारनो उपदेश करे छे. माटे ए मोटाओनी प्रवृत्ति आपणे जाणीने अनुसरवुं. ॥८२॥ प्रथम भगवाननी मानसपूजा करवी, पछी एकाग्र अंतःकरणयी गुरुपदेशपूर्वक अजपा गायत्रीनो जप करवो. ॥८३॥ पछी हजार पांखडीवाळा ब्रह्मरंध्रने लगता अधोमुख कमळमां हंस जन्म वाच्य श्रीगुरुनुं ध्यान करवुं, ते एवी रीते के, जे गुरुए पोतानो अभय आपनारो हाथ उचो कर्यो छे. ॥८४॥ पछी तेमना क्षरणने लगतां अमृतधारायी आपणो देह शुद्ध यभो छे, एवुं ध्यान करवुं, पछी तेमनी पंचोपचारोवडे मानसपूजा करीने, तथा स्तुति करीने, तेमने नमस्कार शुक्रादयोऽपि मुनयः शिष्यानुपादिशंति च ॥ अतः प्रवृत्ति महतां ध्यात्वा ध्यायेत्सदा बुधः ॥८२॥ कृत्वा च मानसीं पूजां सर्वविक्रमन्यधीः ॥ ततो गुरुपदेशेन गायत्रीमजपां जपेत् ॥८३॥ अधोमुखे ततो रन्ध्रे सहस्रदलपंकजे ॥ हंसगं श्रीगुरुं ध्यायेद्भ्रामयकरांबुजम् ॥८४॥ क्षालितं चितयेद्देहं तत्पदामृतधारया ॥ पंचोपचारैः संपूज्य प्रणमोत्तस्तवेन च ॥८५॥ ततः कुंडलिनी ध्यायेदरोहाद्वयोहृतः ॥ पद्मचक्रवत्संचारां सार्धान्निबलयां स्थिताम् ॥८६॥ ततो ध्यायेत्सुषुम्नारूपं धाम रंभाद्वचर्हिर्गतम् ॥ तथा तेन गता याति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥८७॥ ततो भवितितं रूपं स्वयंज्योतिः सनातनम् ॥ सदानंदं सदा ध्यायेन्मुहूर्ते ब्राह्मसंज्ञिके ॥८८॥ करवा, ॥८५॥ पछी आरोह एवा (चड उतरना) पद्मचक्रमां संचार करनारी कुंडलीनुं ध्यान करवुं ॥८६॥ पछी सुषुम्ना नामना तेजनुं ध्यान करवुं, के जे करे तो विष्णुना परम पदने पाये छे. ॥८७॥ भगवान गरुडने कहे छे, पछी जे रूपयी हुं चितन करं छुं, ते रूपनुं ब्रह्मसुहूर्त वखते निरंतर ध्यान करवुं. ते एम के, जे रूप रत्नप्रकाश छतां सदानदात्मक तथा सनातन छे. ॥८८॥

ए रीतनां सकल कृत्य गुरुना उपदेश्यो करीने, पोतातुं मन निश्चल करतुं, केवल आपणी ज कल्पनाथी ए काम करतु नहि
 करे तो ते थकी फरीथी संसार ज प्राप्त भवानो, मोक्ष धनार नहि. ॥८९॥ ए रीते प्रथम मानसपूजा करीने, पछी उपरथी
 विराजमान हरि तथा शिवनी प्रतिमाओतुं स्नानसंध्यपूजन करतुं ॥९०॥ पोताना हृदयमां ब्रह्मादृष्टि यवानुं देहाभिमानी
 मनुष्यने बनतुं नथी; माटे तेणे अति सुलभ छतां, मोक्ष आपनारी मारी भक्ति ज करवी, ॥९१॥ तप तथा योग वगेरे मोक्ष
 आपनारो मार्ग, कदापि अनंत छे, तो पण संसारी जनोने मारी भक्तियो मार्ग अति सुलभ छे ॥९२॥ सर्वज्ञ ब्रह्मादि देवोप
 एवं गुरुपदेशेन मनो निश्चलतां नयेत् ॥ न तु स्वेन प्रयत्नेन तद्विना पतनं भवेत् ॥८९॥
 अंतर्गणं विधायैवं बहिर्यागं समाचरेत् ॥ स्नानसंध्यदिकं कृत्वा कुर्याद्धरिहरार्चनम् ॥९०॥
 देहाभिमानीनामंतर्मुखी वृत्तिर्न जायते ॥ अतस्तेषां तु मद्भक्तिः मुक्ता मोक्षदायिनी ॥९१॥
 तपोयोगादयो भोक्षमार्गाः संति तथापि च ॥ समीचीनस्तु मद्भक्तिमार्ग संसरतामिह ॥९२॥
 ब्रह्मादिभिश्च सर्वज्ञैरयमेव विनिश्चितः ॥ त्रिवारं वेदशास्त्राणि विचार्य च पुनः पुनः ॥९३॥
 यज्ञाद्यौऽपि सद्धर्माश्च तशोधनकारकाः ॥ फलरूपा च मद्भक्तिस्तां लब्ध्वा नावसीदति ॥९४॥
 एवमाचार्यं तार्क्ष्य ! करोति मुह्यती नरः ॥ संयोगेन च मद्भक्त्या मोक्षं याति सनातनम् ॥९५॥
 इति श्रीगरुडपुराणे सारोद्धारे सुकृतिजनजन्माचरणनिरूपणं नाम पंचदशमोऽध्यायः ॥१५॥
 पण वेदशास्त्रोक्तो विचार करीने, सर्वने बारवार उपरनो भक्तिमार्ग बतावेळो छे, ॥९३॥ कदापि यज्ञादिधर्म उत्तम छे, तो पण
 ते केवल अंतःकरणने ज पवित्र करनारो छे, अने मारो भक्ति तो फलरूप छे, के जे सिद्ध थाय पटले प्राणी कोइपण
 प्रकारनो वलेश पाये नहि. ॥९४॥ ए रीतना आचरण जे पुण्यवान् माणस करे छे, ते योगबल तथा मारी भक्तियो सनातन
 मोक्षपदने पाये छे. ॥९५॥

इति श्री गरुडपुराणे सारोद्धारे सुकृतिजनजन्माचरणनिरूपणो नाम सार्धं पंचदशमोऽध्यायः ॥९५॥

॥ अथ षोडशमोऽध्यायः ॥

गरुडजी भगवानने प्रश्न पूछे छे: हे भगवान् ! हे दयानिधि ! जीवने अज्ञानधी जे संसृति प्राप्त थाय छे, ते में आपने मुखेधी श्रवण करी, हवे आप मने **सनातन मोक्षोपाय** कथन करी. ॥१॥ हे भगवान् ! सकल देवोपां श्रेष्ठ ! हे शरणगतवत्सल ! सकल दुःखोधी युक्त छतां, निरर्थक संसारमां, ॥२॥ नानाप्रकारनां करीर धारण करनारा अनंत जीवोना समुदाय उत्पन्न थाय छे तथा मरण पण पाये छे, तेनो अंत नथी. ॥३॥ ए सर्व जीवो निरंतर दुःखी छे, संसारमां होवा छतां, सुखी होय एवो कोइ ज नथी

॥ अथ षोडशमोऽध्यायः ॥

गरुड उवाच:—

श्रुता मया दयासिंधो ! ह्यज्ञानाज्जावसंसृतिः ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामि मोक्षोपायं सनातनम् ॥१॥
भगवन्देवदेवेश शरणगतवत्सल ॥ असारं घोरसंसारे सर्वदुःखमलीमसे ॥२॥

नानाविधशरीरस्था अनंता जीवराशयः ॥ जायंते च म्रियंते च तेषामंतो न विद्यते ॥३॥

सदा दुःखातुरा एव न सुखो विद्यते क्वचित् ॥ केनोपायेन मोक्षेश ! मुच्यंते वद् मे प्रभो ! ॥४॥

श्री भगवानुवाच:—

शृणु तार्क्ष्य ! प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि ॥ यस्य श्रवणमात्रेण संसारान्मुच्यते नरः ॥५॥
अस्ति देवः परब्रह्मस्वरूपी निष्कलः शिवः ॥ सर्वज्ञः सर्वकर्ता च सर्वेशो निर्मलोद्भयः ॥६॥

माटे हे मोक्षेश ! हे प्रभु ! आ जीव कया साधनधी मुक्त थयो ? ते मने कहो. ॥४॥ गरुडनु एहुं भाषण सांभळी, तेमने भगवान कहै छे: हे गरुड ! तमे मने जे पूछयुं ते हुं तमने कहुं छुं, के जे सांभळवाधी **मनुष्य संसारदुःख** यकी मुक्त थाय ॥५॥ हे गरुड ! ईश्वर परब्रह्म स्वरूपी छे, जे निष्कल, सर्वज्ञ सर्वकर्ता कर्मा, सर्वना नियंता, निर्मल, अद्वितीय शिवरूपी. ॥६॥

સ્વયં ઉચોતિ, આદ્યંત, શૂન્ય, નિર્વિકાર, બ્રહ્માદિકથી શ્રેષ્ઠ, નિર્ગુણ તથા સચ્ચિદાનંદરૂપી છે, તેમ છતાં સર્વ જીવ માત્ર તેમના બ અંશ છે. ॥૭॥ એ સર્વે જીવો, અવિદ્યામુક્ત બ્રહ્મથકી અગ્નિના તળાવલાની વેટે ઉત્પન્ન થઈને, અનાદિ દેહાદિ ઉપાધિઓથી વંધાણમાં કર્મોમાં ફસાઈ પડેલા છે. ॥૮॥ એ જીવો સુલ્લ તથા દુઃલ્લ દેનારાં કર્મોથી યુક્ત થઈ અનંત જાતિમાંના દેહમાં પ્રવેશિત થઈને, અનંત દેવ ાળે મોગો તથા કર્મોના ઉપભોગ લે છે. ॥૯॥ હે ગરુડ ! જીવોને મોક્ષ પ્રાપ્ત થતાં ળગી પ્રત્યેક જન્મમાં મોગ્ય પદાર્થ પ્રાપ્ત થાય છે, તથા અતિ સૂક્ષ્મ લિંગ શરીર પણ ત્યાંસુધી રહે છે. ॥૧૦॥ રથાવર, કૃષિ, પક્ષી, પશુ, મનુષ્ય, ધાર્મિક સ્વયંજ્યોતિસ્નાયંતો નિર્વિકારઃ પરાત્પરઃ ॥ નિર્ગુણઃ સચ્ચિદાનંદસ્તદંશાઙ્ગીવસંજ્ઞકઃ ॥૭॥ અનાદ્યવિદ્યોપહતાદ્યથામૌ વિસ્ફુલ્લિગકાઃ ॥ દેહાદ્યુપાધિસંમિશ્રાસતે કર્મભિરનાદિભિઃ ॥૮॥ સુલ્લદુઃલ્લપદૈઃ પુણ્યપાપરૂપૈર્નિર્ચંત્રિતાઃ ॥ તત્તજ્ઞાતિયુતં દેહમાયુર્ભોગં ચ કર્મજમ્ ॥૯॥ પ્રતિજન્મ પ્રપદ્યંતે તેષાંમપિ પરં પુનઃ ॥ સુમૂક્ષ્મલિંગશારીરમમોક્ષાદક્ષરં લ્લગ્ન ! ॥૧૦॥ સ્થાવરાઃ ક્રમયશ્ચાઙ્ગાઃ પક્ષિણઃ પશવો નરાઃ ॥ ધાર્મિકાશ્ચિદશાસ્ત્રદ્રન્મોક્ષિણશ્ચ યથાક્રમમ્ ॥૧૧॥ ચતુર્વિધશરીરાણિ ધૃત્વા મુક્ત્વા સહસ્રશઃ ॥ સુકૃતાન્માનવો ભૂત્વા જ્ઞાનીં ચેન્મોક્ષમાપ્નુયાત્ ॥૧૨॥ ચતુરશીતિલક્ષેષુ શરીરેષુ શરીરિણામ્ ॥ ન માનુષં વિનાન્યત્ર તત્તજ્ઞાનં તુ લભ્યતે ॥૧૩॥ અત્ર જન્મસહસ્રાણાં સહસ્રેરપિ કોટિભિઃ ॥ કદાચિહ્નમતે જંતુર્માનુષ્યં પુણ્યસંચયાત્ ॥૧૪॥ દેવ અને મોક્ષ પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય. ॥૧૧॥ એ સર્વ અનુક્રમે ચાર પ્રકારનાં શરીર ધારણ કરીને, પુણ્યમાર્ગ હજારો જીવ, મનુષ્ય શરીર ધારણ કરે છે, મનુષ્યદેહમાં છતાં, કદાપિ તેમાંના કોઈ જ્ઞાન સંપાદાન કરે, તો તે મુક્ત થાય છે. ॥૧૨॥ જીવ ચોરાશી લક્ષ યોનિયોમાં ફરે છે તથાપિ માનુષત્વ પ્રાપ્ત થયા સિવાય તત્તજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. ॥૧૩॥ કદાપિ વીજી કોટયાવાધિ યોનિયોમાં કોટયાવાધિ વલ્લત જન્મ લે તો પણ અતિ પુણ્ય સંચયથી જ જીવને માનવત્વ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૧૪॥

अति दुर्लभं मानवलो जन्म मोटा पुण्यधी प्राप्त थाय, तो ते मोक्षस्थाननी नीसरणी जाणवी, एवो मनुष्यदेह प्राप्त थाया छतां, जे पोतानो उद्धार करतो नथी, ते अति पातकी जाणवो. ॥१५॥ मानव जन्ममां पण अति उत्तम ब्राह्मण कुलमां जन्म प्राप्त थाया छतां, सकल इंद्रियोधी युक्त छतां, जे पोताहुं हित संपादन करतो नथो, ते ब्रह्मघातक जाणवो. ॥१६॥ देह सिंवाय व इपण जातिना पुरुषार्थनुं साधन थतुं नथी, माटे सर्व प्रयत्नोधी देहरूपी धननुं रक्षण करीने, पुण्यकर्मनुं साधन करवुं. ॥१७॥ जे देह छे, ते सकल पुरुषार्थनुं पात्र छे; माटे तेनुं सर्वकाल सर्व प्रकारे रक्षण करवुं; कारण के, जीवतो होय, सोपानभूतं मोक्षस्य मानुष्यं प्राप्य दुर्लभम् ॥ यस्तारयति नात्मानं तस्मात्पापतरोऽत्र कः ॥१५॥ नर प्राप्योत्तमं जन्म लब्ध्वा चंद्रियसौष्टवम् ॥ न वेत्यात्महितं यस्तु स भवेद्ब्रह्मघातकः ॥१६॥ विना देहेन कस्यापि पुरुषार्थो न विद्यते ॥ तस्माद्देहं धनं रक्षेत्पुण्यकर्मणि साधयेत् ॥१७॥ रक्षयेत्सर्वदात्मानमात्मा सर्वस्य भाजनम् ॥ रक्षणे यत्नमातिष्ठेज्जीवन्मद्वाणि पश्यति ॥१८॥ पुनर्धर्मः पुनः क्षेत्रं पुनर्वित्तं पुनर्गृहम् ॥ पुनः शुभाशुभं कर्म न शरीरं पुनः पुनः ॥१९॥ शरीररक्षणोपायाः क्रियंते सर्वदा बुधैः ॥ नेच्छंति च पुनस्त्यागमपि कुशादिरोगिणः ॥२०॥ तद्गोपितं स्याद्धर्मार्थं धर्मो ज्ञानार्थमेव च ॥ ज्ञानं नु ध्यानयोगार्थमचिरात्प्रविमुच्यते ॥२१॥ तो ते सर्वप्रकारना बह्याणने देखे. ॥१८॥ ग्राम, क्षेत्र, चित्त, गृह तथा शुभाशुभ नष्ट थाय, तो फरीथी आवी मळवानो संभव छे; परंतु शरीर जाय ते फरीथी तेवुं ने तेवुं ज प्राप्त थतुं नथी. ॥१९॥ जे माणस विचारवान छे, ते शरीरना रक्षण वावत उपाय करे छे. कारण के ते षट्छं प्रिय छे के, कोह वगोरे रोगधी पूर्ण दुःखी होय, तो पण कोह पुरुष शरीरना रयाग वावत इच्छा करतो नथी, ॥२०॥ शरीरनुं रक्षण करवाधी धर्म संपादन करी सकाय छे, धर्मयकी ज्ञान, ज्ञानयकी ध्यान अने ध्यानयकी मोक्ष प्राप्त थाय छे. ॥२१॥

दुःकर्म तथा शत्रु यकी जो आपणे आपणुं रक्षण न करीए, तो बीजो कोण रक्षण करो ? ॥२२॥ आ मानवशरीर पास
 यया छतां; जे नरकरूपो व्याधिनी चिकित्सा करे नहि, ते बीजी अज्ञान योनीमां जइने त्यां भुं करो. ॥२३॥ वायणनी पेठे
 घडपण मय बतावनाहं छे, आयुष्य घडाभांथी जेम जळ वहे छे, तेम. क्षीण यनाहं छे, रोग ए शत्रुनी पेठे क्लेश आपनारो छे,
 माटे मनुष्ये अति तत्रा करीने, पूर्ववय (जुवानी)मां ज श्रेय संपादन करवुं. ॥२४॥ ज्यांमुखी कोईपण प्रकारनुं दुःख प्राप्त
 थयुं न होय, ज्यांमुखी आपत्ति थइ न होय तथा ज्यांमुखी इंद्रियोने वैकल्प (विकलता) प्राप्त थइ न होय त्यांमुखी-
 आत्मैव यदि नात्मानमहितेभ्यो निवारयेत् ॥ कौण्ड्यो हितकरस्तस्मात्तात्मानं तारयिष्यति ॥२२॥
 इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सां न करोति यः ॥ गत्वा निरौषधं देशं व्याधिरभ्यः किं करिष्यति ॥२३॥
 व्याधीवास्ते जरा चायुर्याति भिन्नघटांभुवत् ॥ निःनंति रिपुवद्रोगास्तस्माच्छ्रेयः ससभ्यसेत् ॥२४॥
 यावन्नाश्रयते दुःखं यावन्नायांति चापदः ॥ यावन्नोद्विषवैकल्यं तावच्छ्रेयः समभ्यसेत् ॥२५॥
 यावत्तिष्ठति देहोऽयं तावत्तत्वं समभ्यसेत् ॥ संदीप्ते को नु भवने कृपं खनति दुर्मतिः ॥२६॥
 कालो न ज्ञायते नानाकार्यः संसारसंभवैः ॥ सुखं दुखं जनो हंत न वेत्ति हितमात्मनः ॥२७॥
 मां ज श्रेय (धारेली कामना) संपादन करवुं, ॥२५॥ ज्यांमुखी देह सशक्त (शक्तिवाळो) छतां सघळी इंद्रियोथी युक्त छे,
 त्यांमुखी ज तत्त्वाभ्यास करवो. ॥२६॥ ए सामग्री नष्ट थाया पछी कोईपण प्रकारनुं साधन थवुं नथी, ते बावत दृष्टांत-जेम घर
 बळ्या मांड्या पछी कूबो खोदावरो नकामो छे, तेम ए पण थवुं, एवुं स्वहित जाणवा छतां पण केवल सुख तथा दुःख ज
 जाणे छे. ॥२७॥

સર્વ પ્રાણી જન્મે છે, મરે છે તથા અનેક પ્રકારના વલ્લેશ મોગવે, છે; એવું જોયા છતાં પણ આ સકલ લોક મોહરૂપી મદ્ય-પાન કરીને, એ સર્વે દુઃસુદ વનાવોનો કદી પણ ભય ગણતા નથી. ॥૨૮॥ સંપત્તિ સ્વપ્ન સમાન છે, તારુણ્ય (જવાની) પૂઠની પેઠે છુકુમાર છે, આયુષ્ય વિદ્યુત-(વીજલી) ની પેઠે અતિ ચંચલ છે; એવું સર્વે મનુષ્યો देखે છે તેમ છતાં ધૈર્ય કોને પ્રાપ્ત થનાર છે ? ॥૨૯॥ મનુષ્યોનું જિવિતવ્ય અતિઅલપ છે, બહુ આયુષ્ય હોય તો સો વર્ષ જાણવાં, તેમાંથી અર્ધુ આયુષ્ય નિદ્રા તથા આલસમાં ક્ષય પામે છે તથા કેટલુંક આયુષ્ય બાલ્યાદશા તથા રોગાદિકથી ક્ષય પામે છે, તેમ છતાં પણ સહજ શોષ રહે તો તે વ્યર્થ વ્યાપારથી ક્ષીણ થાય છે. ॥૩૦॥ જેનો પ્રારંભ કરવા યોગ્ય છે પણ મોક્ષક્રમ લાવત નિરુદ્ધોગી હોય છે. જે બ્રહ્મચિંતન જાતાનાર્તાન્મૃતાનાપદ્મસ્તાદૃશ્વા ચ દુઃસ્વિતાન્ ॥ લોકો મોહસુરાં પીત્વા ન વિભેતિ કદાચન ॥૩૮॥ સંપદઃ સ્વપ્નસંકાશા યૌવનં કુસમોપમમ્ ॥ તદિચ્છપલમાયુષ્યં કસ્ય સ્યાજ્ઞાનતો યતિઃ ॥૩૯॥ શતં જીવિતમત્યલ્પં નિદ્રાલસ્યૈસ્તદર્ધકમ્ ॥ બાલ્યરોગજરાદુઃસ્વૈરલ્પં તદપિ નિષ્ફલમ્ ॥૪૦॥ પ્રારબ્ધવ્ય નિરુદ્ધોગો જાગર્તવ્ય પ્રસુપ્તકઃ ॥ વિશ્વસ્તવ્યો ભયસ્થાને હા નરઃ કો ન હન્યતે ॥૪૧॥ તોયકેનસમે દેહે જીવેનાક્રમ્ય સંસ્થિતે ॥ અનિત્યપ્રિયસંવાસે કથં તિષ્ઠતિ નિર્ભયઃ ॥૪૨॥ અહિતે હિતસંજ્ઞઃ સ્યાદ્ધ્રુવે ધ્રુવસંજ્ઞકઃ ॥ અનર્થે ચાર્થવિજ્ઞાનઃ સ્વમર્થે યો ન વેત્તિ સઃ ॥૪૩॥ કર્મ વિષે જાગૃત્ હોવી જોઈય. તે વિષે નિદ્રિત હોય છે; વહી જે ભયસ્થાન તે વિષે વિશ્વસ્ત (ભરોસે રહેલા) હોય છે, યૌવી રીતે ચાલનારો કયો પ્રાણી નાશ નહિ પામે ? ॥૪૧॥ જીવયુક્ત દેહ પાળી પરના પરપોટા પ્રમાણે ક્ષણિક તથા સકલ પ્રિય વસ્તુઓ પણ અનિત્ય છતાં, તેમાં નિર્ભયપણાથી મન શી રીતે સ્થિરતા કરે છે ? ॥૪૨॥ અહિત, લાલચ હિતયુક્ત થાય છે, ક્ષણિક દેહ છતાં તે પણ નિત્યપણાનો ભરોસો રાखે છે, કે જે થકી અનેકવિધ અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે, અસાર દ્રવ્યપર અર્થબુદ્ધિ કરે છે, અને આત્મજ્ઞાનરૂપ જે અર્થ સંપાદન કરવાનો તે વિષે જ્ઞાનશૂન્ય હોય છે. ॥૪૩॥

ईश्वरनी मायातुं सामर्थ्य एवुं छे, के आरमभान थकी मोक्ष थाय छे, एम जाणवा छतां पण ते बावत यत्नशून्य होय छे, वळी उपनिषदादि सुखशी पठन करवा छतां पण मांहेनो तात्पर्य जाणता नथी. ॥३४॥ मृत्यु, रोग तथा जरा (घटपण) ए ज कोइपण जलमांता प्राणीयुक्त गंभीर ससुद्रमां पणा काल सुधी ह्रववा छतां पण स्वहित जाणतो नथी. ॥३५॥ काल प्रति-
 क्षणे क्षय पावनारो छे तेम छतां, तेनी गतिनुं ज्ञान थतुं नथी, जेम काचा माटलामांथी पाणी झमी जाय छे, तेम काल पण थोडे थोडे वही जाय छे. ॥३६॥ वायुने वींटी लेवानुं. आकाशने खंडित करवानुं तथा पाणीपरना तरंगोने एकठा करवानुं
 परश्यन्नपि प्रस्रवति शृण्वन्नपि न बुद्ध्यति ॥ पठन्नपि न जानाति देवमायाविमोहितः ॥३४॥
 तन्निमज्जज्जगदिदं गंभीरे कालसागरे ॥ मृत्युरोगजराग्नाहर्न कश्चिदपि बुध्यते ॥३५॥
 प्रतिक्षणमयं कालः क्षीयमाणो न लक्ष्यते ॥ आमकुंभ इवांभरथो विशीर्णो न विभाव्यते ॥३६॥
 युज्यते वेष्टनं वायोराकाशस्य च खंडनम् ॥ ग्रथनं च तरंगाणामारथानायुषि युज्यते ॥३७॥
 पृथिवी दह्यते येन मेरुश्चापि विशीर्यते ॥ शुष्यते सागरजल शरीरस्य च का कथा ॥३८॥
 अपत्यं मे कलत्रं मे धनं मे बांधवाश्च मे ॥ जल्पंतमिति मर्त्याजं हंति कालवृको बलात् ॥३९॥
 इदं कृतमिदं कार्यमिदमन्यत्कृताकृतम् ॥ एवमीहासमायुक्तं कृतांतः कुरुते वशम् ॥४०॥
 कदापि ते बनी शकवानुं संभवे छे, परंतु मृत्युनुं निवारण करवानुं संभवनार नथी. ॥३७॥ कालना योगे पृथ्वी दग्ध थाय छे, मेरुपर्वत खलभळी जाय छे तथा समुद्र सुकाइ जाय छे, त्यारे आयुष्य नष्ट थाय, एसां संदेह शो जाणवो ? ॥३८॥ आ मारी संतति, आ मारी स्त्री, आ मारुं धन तथा आ मारा बांधवा एवुं भाषण करनारा मनुष्यरूपी वक्राने वरु (नाहर) बलात्कारयी मारे छे. ॥३९॥ आ में कर्तुं, आ मारुं कर्तव्य छे तथा आ कृत्य थकी बीजुं छे, ए रीतनी अनेकविध चेष्टाओथी व्याकुल थएला जनने पण कृतांत (यम) पोताने स्वाधीन करे छे. ॥४०॥

ए रीते मृत्यु पासे છે માટે માણસે વીજે દિવસે કરવાનું તે પહેલે દિવસે જ કરવું, વલી જે મધ્યાન્હે કરવાનું તે તેના પહેલાં જ કરવું, કારણ કે, મૃત્યુ કૃતાકૃતની વાટ ન જોતાં, અકસ્માત્ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૪૧॥ હે જીવ ! જરા (વહ્નપણ) દેસાડનારા આયુષ્યરૂપી માર્ગને વિષે વ્યાધીરૂપી સૈન્યવાલા મૃત્યુરૂપ શત્રુથી વેરાવાનો હું, એમ જાણ્યા છતાં, તું પોતાના પરમાત્માને કેમ દેખતો નથી ? ॥૪૨॥ તુષ્ણારૂપી સોયામાં પરોવાઈ, વિષયરૂપી દુત્તથી તલાઈ, રાગદ્વેષરૂપી અગ્નિ પર પક્વ થનારા મનુષ્યને મૃત્યુ મક્ષણ કરે છે. ॥૪૩॥ વાલ, તરુણ, વૃદ્ધ, તથા ઉદરમાંનાં ગર્ભને મૃત્યુ પ્રાપ્ત થાય છે, તથા આ સકલ જગત

શ્વઃ કાર્યમદ્ય કુર્વોત પૂર્વાહ્નિ ચાપરાહ્નિકમ્ ॥ નહિ મૃત્યુઃ પ્રતીક્ષેત કુતં વાપ્યથ્વાઽકૃતમ્ ॥૪૧॥
જરાદર્શિતપંથાનં પ્રચંડવ્યાધિસૈનિકમ્ ॥ મૃત્યુશત્રુપ્રધિષ્ઠોઽપિ જાતારં કિં ન પश्यસિ ॥૪૨॥
તુષ્ણાસૂચીવિનિર્ભિન્નં સિકતં વિષયસર્પિષા ॥ રાગદ્વેષાનલે પક્વં મૃત્યુરશ્નાતિ માનવમ્ ॥૪૩॥
વાલાંશ્ચ યૌવનસ્થાંશ્ચ વૃદ્ધાન્ગર્ભતાનપિ ॥ સર્વાવિનાશતે મૃત્યુરેવંભૂતામિદં જગત્ ॥૪૪॥
સ્વદેહમપિ જીવોઽયં મુક્તવાયાતિ યમાલયમ્ ॥ સ્ત્રી માતૃપિતૃપુત્રાદિસંબંધઃ કેન હેતુના ॥૪૫॥
દુઃસ્વમૂલં હિ સંસારઃ સ યસ્યાસિત સ દુઃસ્વિતઃ ॥ તસ્ય ત્યાગઃ કૃતો યેન સ સુલ્લી નાપરઃ ક્વચિત્ ॥૪૬॥
પ્રમવં સર્વદુઃસ્વાનામાલયં સકલાપદામ્ ॥ આશ્રયં સર્વપાપાનાં સંસારં વર્જયેત્ક્ષણાત્ ॥૪૭॥

મૃત્યુયુક્ત છે. ॥૪૪॥ આ જીવ અતિ પ્રિય દેહનો ત્યાગ કરીને, યમાલય (યમગુરુ) માં જાય છે, તો પછી તથા ઓછી પ્રિયતાથી સંબંધ રાખનારા સ્ત્રી, પુત્ર, માતા તથા પિતાનો સંબંધ નષ્ટ થાય, એમાં કાર્દેષણ આશ્ચર્ય નથી. ॥૪૫॥ સકલ સંસાર દુઃસ્વનું મૂલ છે, હયાંસુધી સંસારવાસના રહે, ત્યાંસુધી દુઃસ્વી જાણવો, જેણે સંસારનો ત્યાગ કર્યો છે, તે જ સુલ્લી. વીજો સુલ્લી નથી. ॥૪૬॥ જે સંસાર છે, તે સકલ દુઃસ્વોનું ઉત્પત્તિ સ્થાન છતાં, સકલ આપત્તિઓનું પળ સ્થાન છે, તેમજ સકલ પાપોનું આશ્રય સ્થાન છે, માટે તેનો તત્કાલ ત્યાગ કરવો. ॥૪૭॥

કદાપિ ફોઈ પુરુષ લવકહ કે લોહ સમાનનાં દહ પાપોથી વંધાણ્લો હોય, તો પણ તે મુક થાય છે; પરંતુ સ્ત્રી તથા પુત્ર તર-
 ફની મમતારુથી પાશથી વંધાણ્લો પુરુષ, કદી પણ છૂટતો નથી. ॥૪૮॥ આ જીવ, અંતકરણને જે જે વસ્તુઓ પ્રિય લાગે તે તે
 તરફ પ્રીતિ રાણે છે, પરંતુ તે પરિણામે હૃદયમાં લોઢાના સ્ત્રીલા સમાન સાલનાર થઈ પડે છે. ॥૪૯॥ સકલ કર્તવ્ય કર્મોની
 ઇચ્છાઓ રાણનાર શરીરમાંની ઇન્દ્રિયોરુપી તસ્કરથી, સકલ લોક ફસાદ ગયા છે, ઇદુઃસ્વની ઘી વાત કહેવી. ॥૫૦॥ લોઢાની
 અંકોઢી-(ગઢ) ને માંસના કહકામાં પરોવી, ઇ અંકોઢીને પાળોમાં નાંચે, ઇટલે માછલું માત્ર માંસને જ દેણે છે, અંકોઢાને
 લોહદારુમયે: પાશૈ: પુમાનબદ્ધો વિમુચ્યતે ॥ પુત્રદારુમયે: પાશૈર્મુચ્યતે ન કદાચન ॥૪૮॥
 યાવંતઃ કુરુતે જંતુઃ સંવંમનસઃ પ્રિયાન્ ॥ તાવંતોઽસ્ય નિલ્લન્યને હૃદયે શોકશંકવઃ ॥૪૯॥
 વંચિતાશેષવિત્તૈર્નિત્યં લોકો વિનાશિતઃ ॥ હા હંત વિષયાહારૈર્દેહસ્થેન્દ્રિયતસ્કરૈઃ ॥૫૦॥
 માંસલુચ્છો યદા મત્સ્યો લોહશંકુ ન પડ્યતિ ॥ સુણે લુચ્છતથા દેહી યમવાધાં ન પડ્યતિ ॥૫૧॥
 હિતાહિતં ન જાનંતો નિત્યમુન્મર્ગગામિનઃ ॥ કુક્ષપૂરણનિષ્ઠા યે તે નરા નારકાઃ સ્વગઃ ॥૫૨॥
 નિદ્રાદિમૈશુનહારાઃ સર્વેષાં પ્રાણીનાં સમાઃ ॥ જ્ઞાનવાન્માનવઃ પ્રોક્તો જ્ઞાનહીનઃ પશુઃ સ્મૃતઃ ॥૫૩॥
 દેહતું નથી, ઇ રીતે સુણેલુ મનુષ્ય, માત્ર સુણ તરફ જોઈને, પોતાને યમ લઈ જવાના છે, તેનો વિચાર કરતો નથી, ॥૫૧॥
 જેઓ માત્ર ઉદરનું જ પોષણ કરનારા હર્તા, કુમાર્ગે, ચાલનારા છે, તેઓ પોતાનું હિત તથા અહિત દેહતા નથી, અને તેઓ
 નરકેલુ જ છે, ઇમ જાણું, ॥૫૨॥ આહાર, નિદ્રા તથા મૈશુન વગેરે સકલ વિષયોનો સંયોગ પ્રાણી માત્રને સમાન છે; જ્ઞાન
 સંપાદાન થવાનો માર્ગ માત્ર મનુષ્યજન્મમાં છે, ઇમ હર્તાં કદાપિ કોઈ પુરુષ જ્ઞાન સંપાદાન કરે નહિ, તો તેને કેવલ પશુતુલ્ય
 જાણવો. ॥૫૩॥

જે મનુષ્ય પશુતુલ્ય છે, તે ઇટલું જ જાણે છે કે, પ્રાતઃકાલે મલમૂત્રને વિસર્જન કરવાં, મઢ્યાહ્ને અન્નનું ભક્ષણ કરવું તથા જલ પીવું, અને રાત્રીએ નિદ્રા તથા મૈથુન કરવું. ॥૫૪॥ જે પ્રાણી અજ્ઞાનથી મોહિત છે, તે પોતાના દેહના પ્રોષણ વિષે આસક્ત હતાં, ધન સંપાદન કરવું તથા સ્ત્રી સાથે વિષય સંમોગ કરવો, एमां જ આસક્ત હોય છે, એવા વ્યવહારને ક્રીધે તે વારંવાર જન્મોને ધરે છે ॥૫૫॥ એવા એવા સકલ અનર્થ નિવારણ કરવા સારુ દેહાદિકપરની મમતાનો સર્વ પ્રકારે પરમહંસની પેઠે ત્યાગ કરવાનું વને એમ ન હોય, તો સત્સમાગમ કરવો, કારણ કે સાધુ છે તે જ સંચારદુઃખ પરિહારનું ઔષધ છે. ॥૫૬॥ જે નર પ્રભાતે મલમૂત્રાભ્યાં ક્ષુત્તિદ્વ્યાં મધ્યમે રવૌ ॥ રાત્રો મદ્નનિદ્રાભ્યાં વાધ્યંતે મૂઢમાનવાઃ ॥૫૭॥ સ્વદેહધનદાહાદિનિરતાઃ સર્વજંતવઃ ॥ જાયંતે ચ મિયંતે ચ હા હંતાજ્ઞનમોહિતાઃ ॥૫૮॥ તસ્માત્સંગઃ સદા ત્યાજ્યઃ સર્વસ્થવતું ન શક્યતે ॥ મહાદ્ધઃ મહ કર્તવ્યઃ સંતઃ સંગસ્ય મેષજન્મ ॥૫૯॥ સત્સંગશ્ચ વિવેકશ્ચ નિર્મલં નયનદ્વયમ્ ॥ यस્ય નાસ્તિ નરઃ સોઽધઃ કથં ન સ્યાદ્દમાર્ગિણઃ ॥૬૦॥ સ્વસ્વવર્ણાશ્માચારનિરતાઃ સર્વમાનવાઃ ॥ ન જાનંતિ પરં ધર્મં વૃથા નશ્યંતિ દાંભિકાઃ ॥૬૧॥ ક્રિયાયાસપરાઃ કેચિદ્વ્રતચર્યાદિસંયુતાઃ ॥ અજ્ઞાનસંવૃતાત્મનઃ સંચરંતિ પ્રતારકાઃ ॥૬૨॥ કુમારોં ચાલ્લનારા છે, તેમને રસો દેહાહનારાં સત્સમાગમ તથા વિવેકરૂપી વે નિર્મલ નેત્ર છે, તેમ છતાં, તે વેનો ઉપમોગ ન કરે, તો અંત જાણવો. ॥ ૫૭॥ સર્વ મનુષ્ય પોતપોતાના વર્ણ તથા આશ્રમની ધર્મ વાંચત આસક્ત હતાં, અનેકવિધ કર્મ કરે છે, પરંતુ તેઓ તે આશ્રમોને લગતો મુલ્ય ધર્મ જાણતા નથી, તેથી તેઓ દાંભિક દ્રોવાના કારણથી નાશ પામે છે. ॥૫૮॥ કેટલાક જન કર્મ કરે છે, તેમાં દેહને અનેકવિધ કષ્ટ મોગવનારા છે, તથા કેટલાક અનેક વિધ વ્રતો કરનારા છે, તેમાં ધનું કરીને સર્વેનો તાત્પર્ય ઇટલો જ હોય છે, કે અમારી પેઠે વીજા કરે, આવા વિચાદવાલા દાંભિક જાણવા. ॥૬૧॥

स्वर्गं तुं सुख अति उत्तम छे; एवुं मात्र सांभळवाथी संतुष्ट थईने, तेने अर्थ केटलाक जन अनेकविध कर्मो करनारा थईने, मंत्रोतुं उच्चारण तथा होमादि क्रियामां ज आसक्त थाय छे. ॥६०॥ केटलाक मूर्ख जन मारी मायायी मोहित थईने एक वखत खावुं तथा उपवास वगेरे शरीरने शोषण करनारा नियम धारण करीने, ज्ञान सिंघाय मोक्षना सुखनी इच्छा करे छे. ॥६१॥ अविचारी तथा अज्ञानी छतां मात्र शरीरने दंड देवाथी, जेम राफडापर पुष्कळ प्रहार करवाथी मांहेछो सर्प सरतो नथी, तेम मन मरीने मुक्ति थती नथी तो ज्ञान विना सकळ क्रियाओनो व्यवहार व्यर्थ जाणवो. ॥६२॥ केटलाक नाममात्रेण संतुष्टाः कर्मकांडरताः नराहः ॥ मंत्रोच्चारणहोमाद्यैर्भीमिताः क्रतुर्विस्तरैः ॥६०॥ एकमुक्तोयवासाधैर्नियमैः कायशोषणैः ॥ मृदाः परोक्षमिच्छंति मम मायाविमोहिताः ॥६१॥ देहदंडमात्रेण का मुक्तिरविवेकनाम् ॥ वल्मीकताडनदेव मृतः कुत्रः महोरगः ॥६२॥ जटाभाराजिनैर्युक्ता दांभिका वेषधारिणः ॥ भ्रमंति ज्ञानबल्लोके भ्रामयंति जनानपि ॥६३॥ संसारसुखासक्तं ब्रह्मज्ञोऽस्मीति वादिनम् ॥ कर्मब्रह्मोभयभ्रष्टं तं त्यजेद्वत्सं यथा ॥६४॥ गृहारण्यसमा लोके रतवीडा दिगंबराः ॥ चरंति गर्दभाद्याश्च विरक्तास्ते भवंति किम् ॥६५॥ अविचारीओ मस्तकपर जटानो भार धारण करीने तथा अंगपर काळा हरिणतुं चर्म परिधान करीने दामिक वेशथी लोकोने फसावीने, पोते पडवा छतां, तेमने पण संसारमां नाखे छे ॥६३॥ जे संसारसुखमां आसक्त छतां लोकोने कहे छे, के हुं ब्रह्म ज्ञाननारो हुं तो एवा पुरुषनो अंत्यज (देह भंगी) नी पेठे त्याग करवो. ॥६४॥ केटलाक घर तथा अरण्यने समान मान-नारा लज्जाहिन दिगंबरो (नागाओ), पृथ्वीपर गर्दभादि पशुओनी पेठे संचार करे छे, तो तेम करवाथी तेमने कोइ विरक्त कहेने के ? ॥६५॥

મૃતિકા તથા મરમમાં આલોટવાથી જો માણસ મુક્ત થાય તો કૃતરાં નિત્ય આલોટે છે, તેથી તે જ મુક્ત થાય. ॥૬૬॥ તુળ (વાસ) પાંદડાં તથા ઉદકનો આહાર કરવાથી જો મુક્તિ થાય તો અરખ્ય માંહેનાં સિયાલ, ડંદર તથા હરિણ વગેરે એ જ પદાર્થોનો આહાર કરે છે તો તેઓ જ મુક્ત થાય. ॥૬૭॥ જન્મથી મરણ સુધી ગંગાદિ તીર્થોના તટપર વાસ કરનારાં દેહકા તથા માછલાં વગેરે હજારો પ્રાણીઓ છે. પરંતુ તેઓને કોઈ યોગી કહેશે કે ! ॥૬૮॥ ધારેવાં (કબૂતર), શિલ્પટી—(ચેહ્લત ચેતરમાંથી ધાન્ય લીધા પછી જમીનપર સહજ રહી ગયેલા કળ એકઠા કરીને તે પર જીવિકા નિમાવવી તે) થી જીવન પામે છે, તથા મુદ્ગસ્મોઢૂલના દેવ મુક્તાઃ સ્યુર્યદિ માનવાઃ ॥ મુદ્ગસ્મવાસી નિત્યં શ્વાસ કિં મુક્તો મવિષ્યતિ ॥૬૯॥ તુળપર્ણોદકાહારઃ સતતં વનવાસિનઃ ॥ જંબૂકારુમૃગાદ્યાશ્ચ તાપસાસ્તે ભવંતિ કિમ્ ॥૬૭॥ આજન્મમરણાંતં ચ ગંગાદિતટિનીસ્થિતાઃ ॥ મંદ્રકમત્સ્યપ્રમુલા યોગિનસ્તે ભવંતિ કિમ્ ॥૬૮॥ પારાવતાઃ શિલાહારાઃ કદાચિદપિ ચાતકાઃ ॥ ન પિવંતિ મહીતોયં વ્રતિનસ્તે ભવંતિ કિમ્ ॥૬૯॥ તસ્માદિત્યાદિકં કર્મ લોકરંજનકારકમ્ ॥ મોક્ષસ્ય કારણં સાક્ષાત્તત્ત્વજ્ઞાનં સ્વર્ગેશ્વર ! ॥૭૦॥

ષટ્દર્શનમહાકૃપે પતિતાઃ પશવઃ સ્વળઃ ! ॥ પરમાર્થ ન જાનંતિ પશુપાશનિયંત્રિતાઃ ॥૭૧॥

ચાતક (પપૈયા પક્ષી) કદી પણ પૃથ્વીપર પડેલા જલતું પાન કરતું નથી, તો તેને કોઈ વ્રત કરનારા કહેશે કે ? ॥૬૯॥ હે ગરુડ ! વર્ણાશ્રમ ધર્મોદિ સકલ કર્મ કેવલ લોકને રંજન કરવાને અર્થે છે, મોક્ષતું કારણ માત્ર તત્ત્વજ્ઞાન જ છે. ॥૭૦॥ દંમ રહિત છતાં પણ કદાપિ શાસ્ત્રોતું યથાર્થ જ્ઞાન ન થયું હોય, તો તે પણ શાસ્ત્રરૂપી મહા ક્રૂપમાં પડીને પશુની વેઠે વદ્ધ (કબજ) થઈને મુલ્ય તત્ત્વ જાણતા નથી. ॥૭૧॥

वेद तथा शास्त्ररूपी घोर समुद्रमां आडे आरे तणाया छतां, काम, क्रोध वगैरे षड्रिपुरुषी मगरुपी मराएला छतां अति कुतर्क युक्त थइने ज रहे छे ॥७२॥ वेद, आगम तथा पुराणोने जाणनार छतां, कदापि परमार्थ तत्त्वने जाणतो न होय, तो तेनुं सर्व भाषण कागडाना भाषण समान जाणवुं. ॥७३॥ घणुं करीने सकल जननी साथे ते बाबत प्रतिकूल (उबटा मतनो) छतां, आ में जाणुं तथा आ मारे जाणवुं घटे छे एवा चितनमां व्याकुल होय छे. ॥७४॥ वाक्य, छंद, निबंध, काव्य तथा अलंकार वगैरेशी कदापि शोभित होय, तो पण तत्त्वज्ञान न होवाने लीधे, ते पुरुष चिंताग्रस्त छतां, व्याकुलेंद्रियवाळो थइने वेदशास्त्रार्णवे घोरे ऊह्यमाना इतस्ततः ॥ षड्मिनिग्रहशस्त्रांस्तिष्ठंति हि कुतार्किकाः ॥७२॥ वेदागमपुराणज्ञः परमार्थ न वेत्ति यः विडंबकस्य तस्यैव तत्सर्वं काकभाषितम् ॥७३॥ इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयमिति चिंतासमाकुलः ॥ पठंस्यहनिशं शास्त्रं परतत्त्वपराङ्मुखाः ॥७४॥ वाक्यच्छन्दोनिबन्धेन काव्यालंकारशोभिताः ॥ चिंतया दुःखिता मूढास्तिष्ठंति व्याकुलेंद्रियाः ॥७५॥ अन्यथा परमं तत्त्वं जनाः क्लिश्यंति चान्यथा ॥ अन्यथा शास्त्रसद्भावो व्याख्यां कुर्वति चान्यथा ॥७६॥ कथयंत्युन्मनीभावं स्वयं नानुभवति च ॥ अहंकारताः केचिदुपदेशादिर्वर्जिताः ॥७७॥ पठंति वेदशास्त्राणि बोधयंति परस्परम् ॥ न जानंति परं तत्त्वं दूर्वा पाकरसं यथा ॥७८॥ रहे छे. ॥७५॥ गुरना उपदेश विना केवल कुतर्केशी ज परमतस्व जाणवानी इच्छा करे छे, ते अति कछेश पाये छे; वळी तेना समजवामां ज्ञाज्ञोनो भावार्थ अवळो आवे छे तथा तेनी व्याख्या पण विपरीत (उबटी) करे छे. ॥७६॥ केटलाक वांचनारा बीजाओनो अनुभव न छेतां, बीजाओने उपदेश करे छे. ॥७७॥ केटलाक वेदशास्त्रोनुं पठन करीने, परस्पर उपदेश पण करे छे, परंतु परमतत्त्व जाणता नथी, ते एम के जेम अनेक प्रकारना भोजनोमां रहेनारी कडछी कोईपण भोजनना स्वादने जाणती नथी तेम. ॥७८॥

માયું પુષ્પોને ધારણ કરે છે, પરંતુ તેની સુગંધ નાક ગ્રહણ કરે છે, તેમ વેદશાસ્ત્રો ભણે છે તે સારાંશ ન સમજતા, કોક જ સમજે છે. ॥૭૯॥ આત્મહૃદયગત છતાં તેનું જ્ઞાન થવા સારુ જે મૂર્ખ શાસ્ત્રો ભળીને તેમાં મોહ પામે છે. તે જેમ ઘ્વાદો બકરાંનો ગોવાલ, પોતાની બગલમાં બકરાનું વચ્ચું છતાં, કૂઆમાં જુદાં છે તેમ જાણવું. ॥૮૦॥ આત્મસાક્ષાત્કાર (દેવતાઈ ચમત્કાર) ન છતાં, માત્ર શબ્દજન્ય જ્ઞાન થાય, તો તે જ્ઞાનથી સંસારજન્ય મોહ નાશ પામતો નથી, જેમકે, કેવલ દીપકની કથા કરે, પણ તે થકી અંધકારનો નાશ થતો નથી તેમ ॥૮૧॥ બુદ્ધિહિન પુરુષનું શાસ્ત્રપઠન વ્યર્થ છે, જેમ કે, આંધળો પુરુષ અરીસામાં જુદાં તેમ તત્ત્વજ્ઞાન સિવાય શાસ્ત્રનું પઠન (ભણવું જાણવું) વ્યર્થ જાણવું. ॥૮૨॥ આ જાણવું તથા આ જાણવાનું, ઇવી આશ્ચર્યો સર્વ શિરો વહતિ પુષ્પાણિ ગંધં જાનાતિ નાસિકા ॥ પઠંતિ વેદશાસ્ત્રાણિ દૂર્લભો ભાવબોધકઃ ॥૭૯॥ તત્ત્વમાત્મસ્થમજ્ઞાત્વા મૂઢઃ શાસ્ત્રેષુ મુહ્યતિ ॥ ગોપઃ કુક્ષિણતે છાગે કૃપે પશ્યતિ દુર્મતિઃ ॥૮૦॥ સંસારમોહનાશાય શબ્દબોધો નહિ ક્ષમઃ ॥ ન નિવર્તેત તિમિરં કદાચિદ્વીપવાર્તયા ॥૮૧॥ પ્રજ્ઞાહીનસ્ય પઠનં યથાંધસ્ય ચ દર્પણમ્ ॥ અતઃ પ્રજ્ઞાવતાં શાસ્ત્રં તત્ત્વજ્ઞાનસ્ય લક્ષણમ્ ॥૮૨॥ इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयं सर्वं तु श्रोतुमिच्छति ॥ दिव्यवर्षसहस्रायुः शास्त्रांतं नैव गच्छति ॥८३॥ अनेकानि च शास्त्राणि स्वल्पयुर्विघ्नकोटयः ॥ तस्मात्सारं विजानीयात्क्षीरं हंस इवांभसि ॥८४॥ अभ्यस्य वेदशास्त्राणि तत्त्वं ज्ञात्वाऽथ बुद्धिमान् ॥ पलालमिव धान्यार्थी सर्वशास्त्राणि संत्यजेत् ॥८५॥ बावतो जाणवानो इच्छा करे છે, પરંતુ દેવોનાં હજાર વર્ષ ગુમાવે, તો પણ શાસ્ત્રોનો અંત પ્રાપ્ત થતો નથી. ॥૮૩॥ શાસ્ત્રો જોઈએ તો અનંત છે, તેનું અધ્યયન કરવાનો પ્રારંભ કરે, પણ કોટચર્વાધ વિદ્યો છે, માટે કુશલ પુરુષે તેમાંનો સારાંશ ગ્રહણ કરવો, જેમ કે, હંસ દૂધમાંનો સાર ગ્રહણ કરીને, જલનો ત્યાગ કરે છે તેમ. ॥૮૪॥ બુદ્ધિમાન પુરુષે સકલ શાસ્ત્રોના અભ્યાસ કરીને સાહેનું તત્ત્વ જાણવું, અને વાકીના સર્વ નિરુપયોગીનો ત્યાગ કરવો, જેમ કે ડાંગરના અર્થવાલો ડાંગર કઠાડી લઈને, થોડનો ત્યાગ કરે છે તેમ. ॥૮૫॥

જે અમૃતપાનથી તૃપ્ત થયો છે તેને બીજો આહાર જેમ નિરુપયોગી છે તેમ હે ગરહ ! તત્ત્વ જાણનારા છે, તેઓને બીજા શાસ્ત્રો જાણવાની જરૂર નથી. ॥૮૬॥ હે ગરહ ! વેદાધ્યયન થકી મુક્તિ નથી, તેમજ કેવલ શાસ્ત્ર પઠન થકી પણ મુક્તિ નથી, માત્ર જ્ઞાનધક્રી જ મોક્ષ છે. ॥૮૭॥ મુક્તિને માટે બ્રહ્મચર્યાદિ આશ્રમોનું કારણ નથી, તથા બીજા છ દર્શનમાંના કોઈ દર્શનનું પણ કારણ નથી, વઢી સકલ કર્મો કરવાનું પણ કારણ નથી, મુક્તિ મલ્લબાને માત્ર જ્ઞાનનું જ કારણ જાણવું. ॥૮૮॥ મુક્તિ આપનારો ગુરુ-ઉપદેશ મુલ્ય કારણ છે, બીજી વિદ્યા કેવલ વિટંબના જાણવી, જેમ કે મરતકપર અનેક જાતિનાં લાકડાંનો મારો યથાઽમૃતેન તૃપ્તસ્ય નાહારેણ પ્રયોજનમ્ ॥ તત્ત્વજ્ઞસ્ય તથા તાર્ક્ય ! ન શાસ્ત્રેણ પ્રયોજનમ્ ॥૮૬॥ ન વેદાધ્યયનાનુમુક્તિર્ન શાસ્ત્રપઠનાદપિ ॥ જ્ઞાનદેવ હિ કેવલ્યં નાન્યથા વિનતાત્મજ ! ॥૮૭॥ નાશ્રમઃ કારણં મુક્તેર્દર્શનાનિ ન કારણમ્ ॥ તથૈવ સર્વકર્માર્ણિ જ્ઞાનમેવ હિ કારણમ્ ॥૮૮॥ મુક્તિદા ગુરુવાગેકા વિદ્યા સર્વા વિટંબકા ॥ કાષ્ઠભારસહસ્રેષુ હ્યેકં સંજીવનં પરમ્ ॥૮૯॥ અદ્વૈતં હિ શિવં પ્રોક્તં ક્રિયાયાસવિવર્જિતમ્ ॥ ગુરુવક્ત્રેણ લભ્યેત નાધીતાગમકોટિભિઃ ॥૯૦॥ આગામોક્તં વિવેકોશં દ્વિધા જ્ઞાનં પ્રત્યક્ષતે ॥ શબ્દબ્રહ્માગમમયં પરબ્રહ્મવિવેકજમ્ ॥૯૧॥ અદ્વૈતં કેચિદિચ્છંતિ ચાપરે ॥ સમં તત્ત્વં ન જાનંતિ દ્વૈતાદ્વૈતવિવર્જિતમ્ ॥૯૨॥

છે, પણ તેમાં સંજીવની વનસ્પતિનું કાષ્ઠ મુલ્ય જાણવું. (એ લાકડાની વરોવરી બીજુ લાકડું ફરી યજ્ઞકર્તું નથી.) ॥૮૯॥ અદ્વૈતરૂપ જે શિવપદ. તે ગુરુઉપદેશથી ક્રિયા તથા આયાસ (મહેનત) વગર પ્રાપ્ત થાય છે, જે વસ્તુ ગુરુઉપદેશથી યત્ન સિવાય પ્રાપ્ત થાય છે. તે કોટયવધિ વેદાધ્યયન કરે, તો પણ પ્રાપ્ત થતી નથી. ॥૯૦॥ પરોક્ષ અને અપરોક્ષ એવા બે પ્રકારનું છે. પરોક્ષ જ્ઞાન કેવલ અધ્યયન થકી પ્રાપ્ત થાય છે, અને અપરોક્ષ જ્ઞાન માત્ર વિચારથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૯૧॥ કોઈ એ બ્રહ્મની સાથે જીવને અમેદ માને છે, અને બીજા એ બેદ માને છે. પરંતુ નિરભિમાન થઈને, જેવાસ્તવિક તત્ત્વ અમેદરૂપી છે તેને કોઈ-પણ જાણતા નથી. ॥૯૨॥

બંધ અને મોક્ષના બે સ્થાન છે, તે एवां કે, વિષય, વિષયક, મમતા ધારણ કરો. एटले તે થકી કર્મ બંધાય છે, અને મમતાનો ત્યાગ કર્યો, एटले મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે. ॥૧૩॥ જે કર્મયકી કર્મબંધન થતું નથી, તેને કર્મ કહેવું, તેથી જે વિદ્યા થકી મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેણીને જ વિદ્યા કહેવી, જે કર્મયકી બંધાય છે, તે કર્મ કેવલ આયાસ (મહેનત) આપનાર જાણવું. વીજી વિદ્યાઃ શિલ્પચાતુર્ય (સલાટની ચતુરાઈ) સમાન જાણવી. ॥૧૪॥ જ્યાંસુધી કરેલા કર્મનું ફલ લેવાની ઇચ્છા હોય, જ્યાંસુધી સંસારને લગતી વાસના હોય તથા જ્યાંસુધી ઇન્દ્રિયોને વિષે ચાપલ્ય (અસ્થિરતા અમળતા) હોય, ત્યાંસુધી તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વ્યાંથી ?

इ पदे बंधमोक्षाय न ममेति ममेति च ॥ ममेति बध्यते जंतुर्न ममेति प्रमुच्यते ॥૧૩॥

તત્કર્મ યત્ન બંધાય સા વિદ્યા યા વિમુક્તિદા ॥ આયાસાયાપરં કર્મ વિદ્યાન્યા શિલ્પનૈપુણમ્ ॥૧૪॥

યાવત્કર્મણિ દીયંતે યાવત્સંસારવાસના ॥ યાવદ્દિદ્રિયચાપલ્યં તાવત્તત્ત્વકથા ક્વતઃ ॥૧૫॥

યાવદેહાભિમાનશ્ચ મમતા યાવદેવ હિ ॥ યાવત્પ્રયત્નવેગોસ્તિ યાવત્સંકલ્પકલ્પના ॥૧૬॥

યાવન્નો સમનઃસ્થૈર્યં ન યાવચ્છાસ્ત્વચિંતનમ્ ॥ યાવન્ન ગુરુકારણ્યે તાવત્તત્ત્વકથા ક્વતઃ ॥૧૭॥

તાવત્તપો વ્રતં તીર્થં જપહોમાર્ચનાદિકમ્ ॥ વેદશાસ્ત્રાગમકથા યાવત્તત્ત્વં ન વિદતિ ॥૧૮॥

તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેન સર્વાવસ્થાસુ સર્વદા ॥ તત્ત્વનિષ્ઠૌ ભવેત્તાર્ક્ય ! યદીચ્છેન્મોક્ષમાત્મનઃ ॥૧૯॥

॥૧૫॥ જ્યાંસુધી દેહાભિમાન હોય, જ્યાંસુધી મમતા હોય; જ્યાંસુધી યત્ન હોય જ્યાંસુધી સંકલ્પ તથા કલ્પનાઓ હોય

॥૧૬॥ જ્યાંસુધી અંતઃકરણનું સ્થૈર્ય ન હોય, જ્યાંસુધી શાસ્ત્રનું ચિંતન ન હોય તથા જ્યાંસુધી ગુરુની કુપા ન હોય ત્યાંસુધી

તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વ્યાંથી ? જ્યાંસુધી તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થઈ હોય, ત્યાંસુધી તપ, વ્રત, તીર્થ, જપ, હોમ, અર્ચન

તથા વેદશાસ્ત્રયાંત્રી કથા છે, ॥૧૮॥ હે ગરહ ! જો મોક્ષની ઇચ્છા હોય તો સર્વાવસ્થાઓમાં સર્વ કાલ તત્ત્વનિષ્ઠ રહેવું. ॥૧૯॥

અધ્યાત્માદિ વિવિધ તાપથી જે પુરુષ સંતપ્ત થયો હોય, તેને ઉપાસનારૂપ ધર્મ અને જ્ઞાન પુષ્પો સમાન સુખદ છે, તેમ જ
 જેના સ્પર્શ અને મોક્ષરૂપી ફલો છે, એવા મોક્ષરૂપી દુક્ષનો આશ્રય કરવો. ॥૧૦૦॥ અને જ્ઞાનપૂર્વક આત્મતત્ત્વ શ્રીગુરુના
 મોદેથી જ્ઞાણતું, કે જે જાણવાથી મયંકર સંસારરૂપી બંધન થકી જીવો અનાયાસે મુક્ત થાય છે. ॥૧૦૧॥ હે ગરુડ ! તમને
 તત્ત્વ પુરુષતું હેવદતું કૃત્ય કહું છું, તે સાંભળો, કે જે કૃત્ય કરવાથી મનુષ્ય મોક્ષ પામે છે. ॥૧૦૨॥ તે એવું કે, અંતકાલ
 સમીપ માસે, ઘટલે સકલ મયનો ત્યાગ કરીને, અસંગરૂપી શબ્દોથી વાસના તથા દેહપર પ્રીતિ રાખનારા પુત્રાદિકનો
 ધર્મજ્ઞાનપ્રમૂનસ્ય સ્વર્ગમોક્ષફલસ્ય ચ ॥ તાપત્રયાદિસંતપ્તશ્રદ્ધાયાં મોક્ષતરોઃ શ્રવેત્ ॥૧૦૦॥
 તસ્માજ્ઞાનેનાત્મતત્ત્વં વિદ્ધેયં શ્રીગુરોર્મુખાત્ ॥ સુસ્થેન મુચ્યતે જંતુર્ધોરસંસારબંધનાત્ ॥૧૦૧॥
 તત્ત્વજ્ઞસ્યાંતિમં કૃત્યં શૃણુ વક્ષ્યામિ તેઽયુના ॥ યેન મોક્ષમવાપ્રોતિ બ્રહ્મનિર્વાણસંજ્ઞકમ્ ॥૧૦૨॥
 અંતકાલે તુ પુરુષ આગતે ગતસાધ્વસઃ ॥ હિંદ્યાદસંગશસ્ત્રેણ સ્પૃહાં દેહેઽનુ યે ચ તમ્ ॥૧૦૩॥
 ગૃહાત્પ્રબ્રજિતો ધીરઃ પુણ્યતીર્થજલાહુતઃ ॥ શુચો વિવિક્ત આસીનો વિધિવત્કલ્પિતાસને ॥૧૦૪॥
 અભ્યસેન્મનસા શુદ્ધં ત્રિવૃદ્બ્રહ્માક્ષરં પરમ્ ॥ મનો યચ્છેજ્જિતશ્વાસો બ્રહ્મવીજમવિસ્મરન્ ॥૧૦૫॥
 નિયચ્છેદ્વિષયેભ્યોઽશ્વાન્મનસા બુદ્ધિસારથિઃ ॥ મનઃ કર્મભિરાક્ષિતં શુભાર્થે ધારયેદ્ધિયા ॥૧૦૬॥
 ત્યાગ કરવો. ॥૧૦૩॥ અને ધૈર્યવાન પુરુષે ધરનો ત્યાગ કરીને, વહાર નોકલ્લું, પછી પુણ્યકારક તીર્થમાં સ્નાન કરીને, પવિત્ર
 તથા એકાંત પ્રદેશમાં યથાવિધિ આસન સ્થાપવું ॥૧૦૪॥ તે દેકાળે અંતઃકરણથી શુદ્ધ વર્ણ ત્રયાત્મ (ત્રણ અક્ષરવાળો ઈશ્વર)
 બ્રહ્મવીજ જાપવું, તથા જિતશ્વાસ થઈને, મનન નિયમન કરવું. ॥૧૦૫॥ અને બુદ્ધિની સહાયતાથી વિષય થકી ઇન્દ્રિયોતું નિયમન
 કરવું, વળી અનેકવિધ કર્મોથી વિશિષ્ઠ થયેલું મલ બ્રહ્મમાં સ્થિર કરવું. ॥૧૦૬॥

ए रीते आत्माने विषे मन स्थिर करीने, जे परमपदरूपी ब्रह्म ते हुं, एवुं चिंतन करवुं. ॥१०७॥ हे गरुड ! जे मनुष्य अंतकाले मारा स्मरणपूर्वक प्रणवारमक ब्रह्महुं स्मरण करतो यको देहहुं विसर्जन करे छे, ते उत्तम गतिने पाમે छे. ॥१०८॥ जे पदने दामिकजन पामतो नथी तथा ज्ञान वैराग्यथी वांजत जन ते पण जे पदने पामता नथी एवा पदने उत्तम बुद्धिमान पामे छे. हे गरुड ! एवा बुद्धिमान कोण ? ते हुं तमने कथन करं छुं. ॥१०९॥ जेनी पासेथी गंध तथा मोह दूर गया छे, जेणे एउ कळजादिना संगनो त्याग कर्यो छे, जे आत्मतत्त्वना विचार बाबत परिनिष्ठित छे, जेनी आशाओ सकळ प्रकारनां फल

अहं ब्रह्म परं धाम ब्रह्माहं परमं पदम् ॥ एवं समीक्ष्य चात्मानमात्मन्याधाय निष्कले ॥१०७॥ ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् ॥ यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥१०८॥ न यत्र दामिका याति ज्ञानवैराग्यवर्जिताः ॥ सुधियस्तां गतिं याति तानहं कथयामि ते ॥१०९॥

निर्मानमोहा जितसंगदोषा अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः ॥

द्वैद्विविमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैर्गच्छन्त्यमृताः पदमव्ययं तत् ॥११०॥

ज्ञानहृदे सत्यजले रागद्वेषमलापहे ॥ यः रनाति मानसे तीर्थे स वै मोक्षमवाप्नुयात् ॥१११॥

प्रौढं वैराग्यमास्थाय भजते मामनन्यभाक् ॥ पूर्णदृष्टिः प्रसन्नात्मा स वै मोक्षमवाप्नुयात् ॥११२॥

त्यक्त्वा गृहं च यस्तीर्थे निवसेन्मरणोत्सुकः ॥ म्रियते मुक्तिक्षेत्रेषु स वै मोक्षमवाप्नुयात् ॥११३॥

यकी जती रही छे तेथी जेओ सुख तथा दुःख देनारनां शीतोष्णादि द्वंद्व यकी मुक्त थाय छे. वगोरे मनुष्यो, ए अव्यय पदने पामे छे. ॥११०॥ जे मनुष्य ज्ञानरूपी धरामां स्नान करे छे ते मोक्षे जाय छे, के, जे धरामां सत्यरूपी जल छतां, जेना यकी राग द्वेषरूपी मच्छ हारी गया छे. ॥१११॥ दृढ वैरागनो आश्रय करीने, अनन्य भावे जे जन मां भजन करे छे तथा पूर्ण दृष्टिवान छतां प्रसन्न अंतःकरणवाळा छे, ते मोक्षने पामे छे. ॥११२॥ जे पुरुष पोताना धरनो त्याग करीने, मरण बाबत अत्यासन्न थईने, तीर्थमां मरण पान्ये जाय छे. ॥११३॥

અયોધ્યા, મથુરા, માયા, કાશી, કાંચી, અવંતિકા અને દ્રારિકા એ સાત પુરીઓમાંની કોઇપણ પુરીમાં મરણ પામે; તો મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, ॥૧૧૪॥ હે ગરુડ ! એવી રીતે જ્ઞાન વૈરાગ્યવાળો મોક્ષને લગતો ધર્મ મેં તમને કહ્યો, કે જે સાંમઝવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૧૧૫॥ જે મનુષ્ય તત્ત્વવેત્તા છે, તે મોક્ષે જાય છે, જે ધાર્મિક છે તે સ્વર્ગે જાય છે, જે પાતકી છે તે દુર્ગતિને પામે છે તથા પક્ષી વગેરે જીવો જન્મમરણરૂપી સંસારને પામે છે. ॥૧૧૬॥ ભગવાન ગરુડને કહે છે; એ પ્રકારે સકલ જાજીમાં સારાંશ કહેલો છે, હવે બીજું શું સાંમઝવાની રૂઝડા છે ? ॥૧૧૭॥ સ્વતંત્ર પુરાણી કહે છે; એ રીતે ભગવાનના અયોધ્યા મથુરા માયા કાશી કાંચી અવંતિકા ॥ પુરી દ્રારાવતી જોયા : સતૈતા મોક્ષદાયિકા : ॥૧૧૮॥

इति ते कथितं तार्क्ष्य ! मोक्षधर्मं सनातनम् ॥ ज्ञानवैराग्यसहितं श्रुत्वा मोक्षमवाप्नुयात् ॥११५॥

મોક્ષ ગચ્છતિ તત્ત્વજ્ઞાઃ ધાર્મિકાઃ સ્વર્ગતિં નરાઃ ॥ પાપિનો દુર્ગતિં યાંતિ સંસરંતિ ત્વગાદયઃ ॥૧૧૬॥

इत्येवं सर्वशास्त्राणां सारोद्धारो निरूपितः ॥ मया ते षोडशाध्यायैः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥११७॥

સૂત ઉવાચ :-

एवं श्रुत्वा वचो राजन्गरुडो भगवन्मुखात् ॥ कृतांजलिस्त्वाचेदं तं प्रणम्य मुहुर्मुहुः ॥११८॥

ભગવન્દેવદેવેશ ! શ્રાવયિત્વા વચોઽભૂતમ્ ॥ તારિતોઽહં ત્વયા નાથ ! ભવસાગરતઃ પ્રમો ! ॥૧૧૯॥

स्थितोऽस्मि गतसंदेहः कृतार्थोऽस्मि न संशयः ॥

इत्युक्त्वा गरुडस्तूष्णीं स्थित्वा ध्यानपरोऽभवत् ॥१२०॥

મુલ્લેથી ગરુડ સકલ વૃત્તાંત સાંમઝીને હાથ જોડીને, ભગવાનને વારંવાર નમસ્કાર કરીને, માષણ કરવા લાગ્યા. ॥૧૧૮॥ તે એમ કે, હે ભગવાન ! હે સર્વ દેવોમાં શ્રેષ્ઠ ! આપે મને અમૃતરૂપી કથા સંમઝાવીને, સંસારરૂપી સમુદ્ર થકી તાર્યો. ॥૧૧૯॥ હવે મારા સકલ સંશય નાશ પામ્યા અને હું કૃતાર્થ થયો, એમાં સંદેહ નથી. એ રીતે માષણ કરીને, ગરુડ ભગવાનનું ધ્યાન કરતા થકા સ્વસ્થ બેસતા હતા. ॥૧૨૦॥

भगवाननुं ध्यान करे तो प्रभु दुर्गतियो नाश करे छे अने सद्गति आपे छे; अने उत्तम भक्ति करवाथी उत्तम भक्ति आपे छे, एवा अति दयाळु परमात्मा मारु रक्षण करे. ॥१२१॥

इति श्री गरुडपुराणं सारोद्गारे भगवद् गरुड संवादे मोक्षकर्म निरूपणो नाम षोडशमोऽध्यायः ॥१६॥

॥ अथ श्रवणफल ॥

भगवान् गरुडने कहे छे : हे गरुड ! में तमने ऊर्ध्वदेहिक कहुं, ते कोइपण मरनार मतुव्यनी पाछळ दश दिवस सुधी सांभळशे ते सकल पातको मुक्त थये. ॥१॥ परलोकमां हित थवाने अर्थे जे जे कर्म कहां, ते पितृओने दान आपवानी साथे करनारने पुत्रादि वांछित फल आपवा छावां. आ लोक तथा परलोकमां सुखप्रद जाणवां. ॥२॥ जेओ नास्तिक बुद्धिना अधम स्मरणाद्दुर्गतिहर्ता पूजनयज्ञेन सद्गतेर्दाता॥ यः पर्यानिजभक्त्या ददाति मुक्तिं समां हरिः पातु ॥१२१॥ इति श्री गरुडपुराणे सारोद्गारे भगवद्गरुडसंवादे मोक्षधर्मनिरूपणो नाम षोडशमोऽध्यायः ॥१६॥

श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ श्रवणफलम् ॥

श्री भगवानुवाचः—

इत्याख्यातं मया तार्क्ष्य सर्वमेवोर्ध्वदेहिकम् ॥ दशाहाभ्यंतरे श्रुत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥१॥
इदं चामुष्मिकं कर्म पितृमुक्तिप्रदायकम् ॥ पुत्रवांछितदं चैव परत्रेह सुखप्रदम् ॥२॥
इदं कर्म न कुर्वति ये नास्तिकनराधमाः ॥ तेषां जलमपेयं स्यात्सुरातुल्यं न संशयः ॥३॥
देवताः पितरश्चैव नैव पश्यन्ति तद्गृहम् ॥ भवंति तेषां कोपेन पुत्राः पौत्राश्च दुर्गताः ॥४॥
ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैव तरेऽपि च ॥ ते चांडालसमा ज्ञेयाः सर्वे प्रेतक्रियां विना ॥५॥
जन छे, ते कर्मो करता नथी, एमहुं जल सुरा तमान गणीने, पान करवा योभ्य नथी. ॥३॥ तेमज देवो अने पितृओ तेमना घर सामुं जोता नथी. वळी तेमना क्रोधथी संवति दुहुं च थाय छे. ॥४॥ ज्यासुधी पितृओनी क्रिया करो न होय, त्यासुधी ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य के शूद्र होय, तो पण ते प्रत्येकने चांडालतुल्य जाणवा. ॥५॥

१६५२३०

जे जन आ पुण्यकारक प्रेतकल्प सांगळे, अथवा संमळाने, ते पापधर्मी मुक्त थवा छतां, कदि पण दुर्गीति प्राप्तो नथी.
 ॥६॥ माता के पितानुं मरण थया पळी पुत्र वर्गरे जे जन, आ गरुडपुराण सांगळे छे, तेना पितृओ मुक्त थवा छतां, तेने
 संतति प्राप्त थाय छे. ॥७॥ जेणे आ गरुडपुराण सांगळ्यु न होय, जेणे गया आढ कर्तुं न होय, जेणे वृषोत्सर्ग कर्मा न होय
 तथा जेणे मार्सिक तथा वार्षिक आढ कर्मा न होय. ॥८॥ तेने पुत्र श्री रीते कहेवो वाळ ? तथा पितृऋणधर्मी श्री रीते मुक्त
 थये, वळी ते माता पितानो उद्धार करीने श्री रीते तारणे वाळ ? ॥९॥ माटे घटित प्रयत्न करीने, आ पुराण अवश्य श्रवण
 प्रेतकल्पमिदं पुण्यं शृणोति श्रावयेच्च यः ॥ उभौ तौ पापनिर्मुक्तौ दुर्गतिं नैव गच्छतः ॥६॥
 मातापित्रोश्च मरणे सौपर्णं शृणुते तु यः ॥ पितरौ मुक्तिमापद्यो सुतः संततिमान्भवेत् ॥७॥
 न श्रुतं गारुडं येन गयाश्चाढं च नो कृतम् ॥ वृषोत्सर्गः कृतो नैव न च मार्सिकवार्षिके ॥८॥
 स कथं कथ्यते पुत्रः कथं मुच्येदृणत्रयात् ॥ मातरं पितरं चैव कथं तारयितुं क्षमः ॥९॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन श्रोतव्यं गारुडं किल ॥ धर्मार्थिकाममोक्षाणां दायकं दुःखनाशनम् ॥१०॥
 पुराणं गारुडं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ॥ शृण्वतां कामनाद्वरं श्रोतव्यं सर्वदैव हि ॥११॥
 ब्राह्मणो लभते विद्यां क्षत्रियः पृथिवी लभेत् ॥ वैश्यो धनिकतामेति शूद्रः शुध्यति पातकात् ॥१२॥
 करवुं. आ पुराण सकल दुःखोनो नाश करनारं छतां धर्म, अर्थ, काम तथा मोक्षने आपनारं छे. ॥१०॥ आ गरुडपुराण अति
 पुण्यकारक तथा पवित्र छतां, सकल पातकोनो नाश करनारं छे, ने जे सांगळ्ये तेना मनोरथ पूर्ण करनारं छे, माटे आ पुराण
 ब्राह्मण सांगळे तो तेने विद्या प्राप्त थाय छे. क्षत्रिय सांगळे तो तेने पृथ्वी (राड्य) प्राप्त थाय छे, वैश्य सांगळे तो ते
 धनवान थाय छे अने शूद्र सांगळे तो ते पातको धर्मी मुक्त थाय छे. ॥१२॥

आ पुराण वांचनारने जे दान आगवानां प्रथम कहेलां छे, ते तेने आपवां, न आपे तो कर्म फल थतुं नथी. ॥१३॥ प्रथम
 पुराणनी पूजा करवी, पछी वस्त्रालंकार वगेरे उपचार समर्पण करीने, वाचकनी पूजा करवी, ॥१४॥ वाचकने अन्न, सुवर्ण तथा
 भूमि वगेरे दान आपवां तथा तेमहुं ययाविधि भक्तिपुरस्सर दान करवुं. ते धकी अति पुण्य प्राप्त थाय छे. ॥१५॥ एवी रीते
 श्रुत्वा दानानि देयानि वाचकायाखिलानि च ॥ पूर्वोक्तशयनादीनि नान्यथा सकलं भवेत् ॥१६॥
 पुराणं पूजयेत्पूर्वं वाचकं तदनंतरम् ॥ वस्त्रालंकारगोदानैर्दक्षिणाभिश्च सादरम् ॥१७॥
 अनैश्च हेमदानैश्च भूमिभिः ॥ पूजयेद्वाचकं भक्त्या बहुपुण्यफलाप्तये ॥१८॥
 वाचकरयार्चनेनैव पूजितोऽहं न संशयः ॥ संतुष्टे तुष्टितां यामि वाचके नात्र संशयः ॥१९॥

॥ इति श्रीगरुडपुराणे श्रवणफलम् ॥

भगवान गरुडने कहे छे: हे गरुड ! वाचकहुं पूजन थयुं एम जाणवुं. एमां संशय करनार नरके जाय छे, जेथी वाचक
 संतुष्ट थाय एटछे हुं संतुष्ट थाउं छुं. ॥१६॥

इति श्री गरुडपुराण श्रवणफल समाप्त. ॥

પૌરાણકર્મદીપિકા:

બૃહત્ ક્રિયમાણ સંગ્રહ

કર્તા—ઝયોતિર્વિદ, વૃન્દાવન માળેકલાલ શર્મા

આ પૌરાણિક કર્મકાંડનો અતિ ઉત્તમ ગ્રંથ છે. ગ્રાહકોની વારંવાર માંગણી થતી હોવા છતાં કાગળ અને છપામણી થળી મોંઘી હોવાથી આ પુસ્તકનો નવી આવૃત્તિ અત્યાર સુધી છાપી શકાઈ નહોતી, આ આવૃત્તિ શુદ્ધ કરાવી સ્વચ્છ છપાવવામાં આવેલી છે. આ પુસ્તક કર્મકાંડ કરાવવાવાળાને અતિ ઉપયોગી છે.

આ ગ્રંથમાં હેમાદ્રિપ્રયોગ, દશવિધસ્નાન, શાન્તિપ્રયોગો, શાન્તિપાઠમંત્રો, કર્મારંભેગણેશાદિનાં સ્મરણ, પ્રાયશ્ચિત્ત સંકલ્પ, પ્રધાન સંકલ્પ, અંગ સંકલ્પ, દિશરણ, કલશસ્થાપન, દીપસ્થાપન, ગણપતિપૂજન, કલશ સ્થાપન, પુण्याહવાચન પ્રયોગ, અભિષેક, મંડપ, માતૃકાસ્થાપન, ગૌર્યાદિ માતૃકાસ્થાપન. વૈશ્વદેવ સંકલ્પ, નાન્દીશ્રાદ્ધ પ્રયોગ, અર્ધબદન, પંચગવ્ય પ્રકરણ, भूमिपूजन, પંચભૂસંસ્કાર, ગ્રહસ્થાપનકારિકા, ગ્રહસ્થાપન પ્રયોગ. કુશકંડિકા, અગ્નિપૂજન, દ્રવ્યત્યાગ-સંકલ્પ, ગ્રહહોમ, લક્ષ્મીહોમ, વ્યાહતિહોમ ઉત્તરપૂજન. નવાહુતય, વલિદાન, ક્ષેત્રપાલ મહાબલિ, પૂર્ણાહુતિ, સંસવપ્રાશ્ન શ્રેય-સંપાદન, સ્વર્ણદાન, ગોદાન. અનહુદામ, તિલપાત્રદાન, છાયાપાત્રદાન, પીઠદાન, ઉત્તરાભિષેક, આશોર્વાદમંત્રો, દેવતાવિસર્જન, ક્ષમાપન, વિવાહસંસ્કારપ્રયોગ, વાગદાનપ્રયોગ, મધુરક, મંગલાષ્ટક, કન્યાદાનસંકલ્પ, ગોત્રોચ્ચારકન્યાદાનસંકલ્પ, વિવાહહોમ, લગ્નહોમ, સપ્તપદી, કંસારમંથન, ગોમુલ્પ્રસવપ્રયોગ, આશ્લેશશાન્તિપ્રયોગ, ઝયેષ્ઠાશાન્તિ, મૂલશાન્તિ, વ્યતીપાતશાન્તી, વાસ્તુ-શાન્તી વાસ્તુમંડલદેવતા, પીઠદેવતા, મંડલદેવતાનામવાલિદાન, બલિપ્રાર્થના વાસ્તુદેવતાહોમ પ્રધાનહોમ, ઉત્તરપૂજન, વાસ્તુ-મૂર્તિનિર્ધેપ, ગ્રહપ્રવેશદારપૂજન, ગ્રહોના જપપ્રયોગ, મૃત્યુંજયવિધિ, ગુરુપૂજાવિધિ, ગ્રહો; પાઠાત્મકનવચંડીવિધિ, હોમાત્મક-નવચંડીપ્રયોગ, સર્વતોમદ્રમંડલદેવતા, પ્રધાનદેવતાઆહ્વાન, કુમારિકાપૂજન, ચતુષ્પટીયોગિનીસ્થાપના. સર્વતોમદ્રમંડલદેવતાના હોમ ચતુષ્પટિયોગિનીના હોમ, પ્રધાનહોમ, કુખાંડવાલિદાન, ઈકાદશીઉદ્યાપન, પૌરાણિકપુરુષસુક્ત, પુરુષોત્તમમાસવ્રતઉદ્યાપન, અપૂર્વાયાનદાનપ્રયોગ, ગોત્રિરાત્રિવ્રતઉદ્યાપન ગંગાપૂજન, કાશીસ્થદેવનામાબલિ, દ્વારીકાસ્થદેવનામાબલિ, નિત્યતર્પણાદિશ્રાદ્ધ-વિધિ, દશાહા શ્રાદ્ધપ્રયોગ, દ્વાદશાશ્રાદ્ધપ્રયોગ, ત્રયોદશોશ્રાદ્ધપ્રયોગ, ચર્યાદાનવિધિ, પંચિદાનવિધિ એમ એકએક પ્રયોગ કર્મકાન્ડીઓને ઉપયોગી છે.

સ્વચ્છ છપાઈ મોટા અક્ષર છુટાપાના રફ, કાગળમાં છાપેલી કિંમત રૂ ૭-૦૦ પોસ્ટેજ જુદું.

इति श्री
गरुडपुराण

सप्तमः

